

Οικονομική κρίση και ύφεση: ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΣΤΙΣ ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ

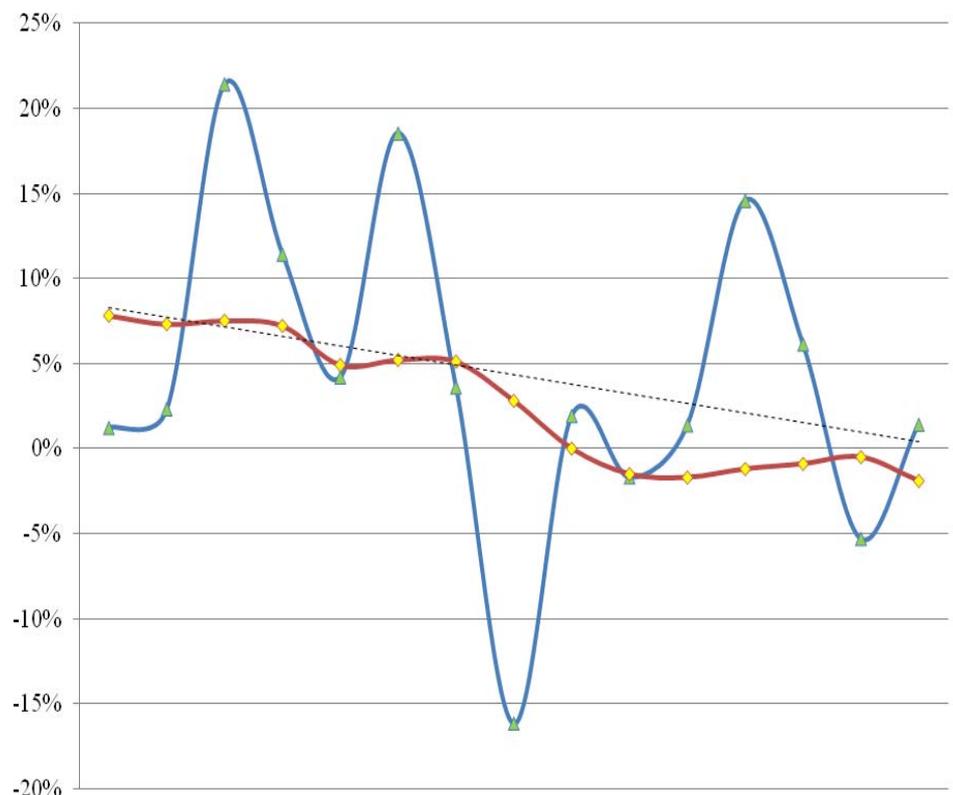

with English supplement

Υπηρεσία Μελετών
και Στατιστικής

[www.eaee.gr /](http://www.eaee.gr/)

Εκδόσεις και
Έντυπα

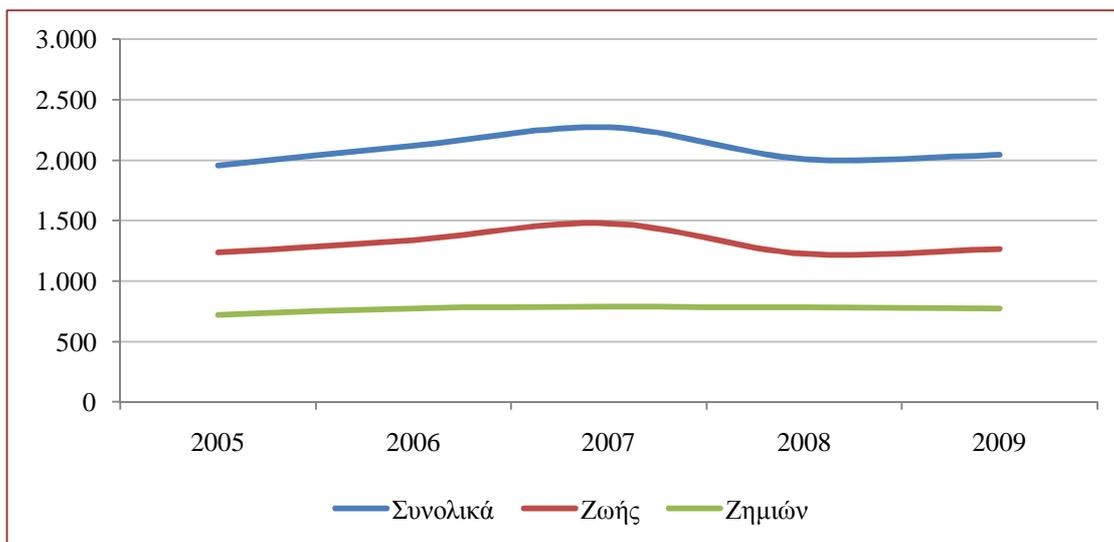
Σύνοψη Βασικών Σημείων

Η χρηματοπιστωτική κρίση η οποία ξεκίνησε από τις ΗΠΑ και γρήγορα διαδόθηκε στην Ευρώπη και τον υπόλοιπο κόσμο είχε ως αφορμή τη ραγδαία μείωση των τιμών των ακινήτων στις ΗΠΑ. Αναφορικά με τα αίτια, θα πρέπει να αναφερθεί ότι πριν την κρίση, είχε προηγηθεί περίοδος ταχείας πιστωτικής επέκτασης και χαμηλών επιτοκίων δανεισμού. Επίσης, κατά τη διάρκεια της ίδιας περιόδου παρατηρήθηκε η χρήση χρηματοοικονομικών προϊόντων των οποίων η σύνθεση χαρακτηριζόταν από αδιαφάνεια και κακή αξιολόγηση, ενώ συνέτεινε και το γεγονός ότι οι τράπεζες μεγάλωσαν σε μέγεθος και αλληλεξάρτηση.

Η κρίση επηρέασε αρνητικά τις τιμές των περιουσιακών στοιχείων και την πιστωτική επέκταση κυρίως σε χώρες με ανεπτυγμένους τους τομείς των χρηματοοικονομικών υπηρεσιών, των κατασκευών και των εξαγωγικών δραστηριοτήτων.

Μετά την εκδήλωση της κρίσης, εκδηλώθηκαν ύφεση, ανεργία και προβλήματα ρευστότητας με αποτέλεσμα πολλές επιχειρήσεις του χρηματοπιστωτικού τομέα να αντιμετωπίσουν έντονα προβλήματα και κάποιες από αυτές να χρεοκοπήσουν. Η συντονισμένη δράση διεθνών οργανισμών, κρατών και κεντρικών τραπεζών περιόρισε τις επιπτώσεις της κρίσης αλλά η ύφεση η οποία ακολούθησε υποχρέωσε τις Ευρωπαϊκές χώρες να υιοθετήσουν προγράμματα δημοσιονομικής λιτότητας.

Κατά κεφαλήν ασφάλιστρα, ΕΕ-27

Στην Ευρωπαϊκή ασφαλιστική αγορά, παρατηρήθηκε μεγάλη πτώση στην παραγωγή ασφαλίσεων το 2008 και στη συνέχεια σταθεροποίηση το 2009. Οι ασφαλίσεις Ζωής εμφάνισαν μεγάλη μείωση το 2008 ενώ οι ασφαλίσεις κατά Ζημιών μειώθηκαν το 2009. Ειδικότερα στον κλάδο αυτοκινήτου, παρατηρήθηκε μείωση επί δύο συναπτά έτη, 2008 και 2009. Τα κατά κεφαλήν ασφάλιστρα Ζωής με αφετηρία το 2008 επέστρεψαν στο επίπεδο του 2005 ενώ η αντίστοιχη δαπάνη για ασφαλίσεις κατά Ζημιών δεν εμφάνισε αξιοσημείωτη μεταβολή.

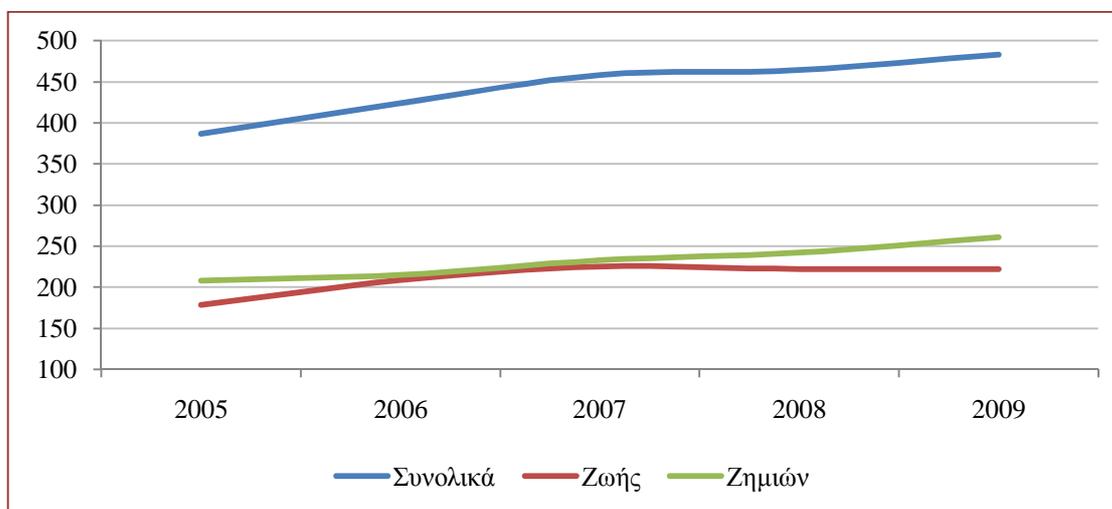
Στην Ελλάδα, η παραγωγή ασφαλιστρων σταμάτησε να γνωρίζει τις σημαντικές αυξήσεις τις οποίες γνώριζε μέχρι και το 2007 και κινήθηκε με ρυθμούς αύξησης 2-4% το 2008 και το 2009. Ειδικότερα οι ασφαλίσεις Ζωής, οι οποίες γνώριζαν επίσης μεγάλες αυξήσεις πριν το 2007, μειώθηκαν το 2008 και έμειναν σταθερές το 2009. Αντιθέτως, οι ασφαλίσεις κατά Ζημιών είχαν συνεχώς αυξητική τάση με ρυθμούς 4-8% χωρίς να φαίνεται ότι επηρεάζονται από τις εξελίξεις. Βεβαίως, αυτό οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στην παραγωγή του κλάδου Αστικής ευθύνης χερσαίων οχημάτων, ο οποίος σημείωσε πολύ μεγάλη αύξηση το 2009 (περίπου 15%).

Ενώ οι επιδράσεις της οικονομικής κρίσης εμφανίστηκαν στην παραγωγή ασφαλιστρων, δεν διαπιστώθηκε το ίδιο και στις αποζημιώσεις, οι οποίες σημείωσαν συνεχείς και μεγάλες αυξήσεις 6-12% ετησίως.

Παράλληλα, την ίδια χρονική περίοδο (2008) παρουσίασαν σημαντική κάμψη και τα σημαντικότερα οικονομικά μεγέθη των ασφαλιστικών επιχειρήσεων, όπως το Ενεργητικό (-2,5%), τα Ίδια κεφάλαια (-25%) και τα αποτελέσματα προ φόρων (ζημιές 480 εκατ. €).

Το μέσο κατά κεφαλήν ασφαλιστρο γνώρισε συνεχείς αυξήσεις σε όλη τη διάρκεια της πενταετίας, την περίοδο έως το 2007 οδηγούμενο από τις δαπάνες για τις ασφαλίσεις Ζωής και στη συνέχεια από τις ασφαλίσεις κατά Ζημιών. Το ποσοστό των επενδύσεων επί του ΑΕΠ έβαινε αυξανόμενο από 4,8% το 2005 σε πάνω από 5,2% το 2007. Ο δείκτης γνώρισε απότομη καθίζηση το 2008 αλλά επέστρεψε σε ακόμη μεγαλύτερη αξία ως ποσοστό του ΑΕΠ το 2009.

Μέσο κατά κεφαλήν ασφαλιστρο (€, Ελλάδα)

Η ύπαρξη ρευστού στην αγορά επέτρεπε στην αναλογία των χρεωστών ασφαλιστρων προς παραγωγή να μειώνεται συνεχώς μέχρι το 2007 αλλά η έλλειψη ρευστότητας η οποία ακολούθησε, εκτίναξε το δείκτη σε πολύ υψηλά επίπεδα.

Πάντως, θεωρείται ότι υπάρχει η δυναμική του κλάδου της Ιδιωτικής Ασφάλισης για ανάκαμψη όταν η οικονομία επανέλθει σε αναπτυξιακή πορεία.

Περιεχόμενα

Σύνοψη Βασικών Σημείων	2
Περιεχόμενα.....	4
Κατάλογος Γραφημάτων	5
Κατάλογος Πλαισίων	5
Εισαγωγή	6
1. Η παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση.....	7
1.1 Τα αίτια της κρίσης.....	8
1.2 Οικονομικές επιπτώσεις της κρίσης στην Ευρώπη	9
1.3 Αντιμετώπιση της κρίσης.....	10
2. Η Ευρωπαϊκή ασφαλιστική αγορά κατά τη διάρκεια της κρίσης.....	12
2.1 Παραγωγή ασφαλίσεων	13
2.2 Πορεία των δεικτών.....	15
2.2.1 Κατά κεφαλήν ασφάλιστρα.....	15
2.2.2 Ασφαλιστική διείσδυση	16
3. Η πορεία της Ελληνικής ασφαλιστικής αγοράς	18
3.1 Οι μεταβολές των μεγεθών	19
3.1.1 Παραγωγή ασφαλίσεων.....	19
3.1.2 Αποζημιώσεις	21
3.1.3 Ενεργητικό και Ίδια Κεφάλαια.....	24
3.1.4 Κέρδη (προ φόρων).....	24
3.2 Η πορεία των δεικτών.....	25
3.2.1 Κατά κεφαλήν ασφάλιστρα	25
3.2.2 Ασφαλιστική διείσδυση	26
3.2.3 Επενδύσεις προς ΑΕΠ.....	26
3.2.4 Απόδοση Ενεργητικού και Ιδίων κεφαλαίων	27
3.2.4 Περιθώριο κέρδους.....	27
3.2.5 Ποσοστό χρεωστών ασφαλίσεων	28
3.2.6 Κόστος πρόσκτησης εργασιών	28
Βιβλιογραφικές αναφορές	29
Appendix: Executive Summary	30

Κατάλογος Γραφημάτων

Γράφημα 1: Αποπληθωρισμένη μεταβολή (%) ΑΕΠ σε επιλεγμένες χώρες.....	10
Γράφημα 2: Παραγωγή ασφαλιστρων (δισ. €), ΕΕ-27	13
Γράφημα 3: Παραγωγή ασφαλιστρων Ζωής (δισ. €), ΕΕ-27.....	14
Γράφημα 4: Παραγωγή ασφαλιστρων κατά Ζημιών (δισ. €), ΕΕ-27	14
Γράφημα 5: Παραγωγή ασφαλιστρων Αυτοκινήτου (δισ. €), ΕΕ-27	15
Γράφημα 6: Κατά κεφαλήν ασφάλιστρα, ΕΕ-27.....	16
Γράφημα 7: Παραγωγή ασφαλιστρων προς ΑΕΠ, ΕΕ-27	16
Γράφημα 8: Παραγωγή ασφαλιστρων	19
Γράφημα 9: Παραγωγή ασφαλιστρων Ζωής.....	20
Γράφημα 10: Παραγωγή ασφαλιστρων κατά Ζημιών	20
Γράφημα 11: Παραγωγή Αστικής Ευθύνης Οχημάτων.....	21
Γράφημα 12: Αποζημιώσεις 2005 – 2009 (εκατ. €)	21
Γράφημα 13: Ετήσια μεταβολή ΑΕΠ και παραγωγής ασφαλιστρων	22
Γράφημα 14: ΑΕΠ και παραγωγή ασφαλιστρων (εκατ. €).....	23
Γράφημα 15: Ενεργητικό 2005-2009.....	24
Γράφημα 16: Ίδια κεφάλαια 2005-2009	24
Γράφημα 17: Κέρδη προ φόρων (εκατ. €)	25
Γράφημα 18: Μέσο κατά κεφαλήν ασφάλιστρο (€).....	25
Γράφημα 19: Παραγωγή ασφαλιστρων προς ΑΕΠ	26
Γράφημα 20: Ποσοστό επενδύσεων προς ΑΕΠ.....	26
Γράφημα 21: Απόδοση Ενεργητικού και Ιδίων κεφαλαίων.....	27
Γράφημα 22: Περιθώριο κέρδους.....	27
Γράφημα 23: Ποσοστό χρεωστών ασφαλιστρων	28
Γράφημα 24: Κόστος πρόσκτησης εργασιών.....	28

Κατάλογος Πλαισίων

Πλαίσιο 1: Η επίδραση της ύφεσης στην Ελληνική ασφαλιστική αγορά.....	22
---	----

Εισαγωγή

Η χρηματοπιστωτική κρίση η οποία χτύπησε την παγκόσμια οικονομία από το καλοκαίρι του 2007 δεν έχει προηγούμενο στη μεταπολεμική οικονομική ιστορία. Της κρίσης, προηγήθηκε μακρά περίοδος ταχείας πιστωτικής επέκτασης, χαμηλών επιτοκίων και ραγδαία αυξανόμενες τιμές των περιουσιακών στοιχείων (ιδίως στην αγορά ακινήτων). Την ακολούθησαν διαγραφές επισφαλών δανείων στις ΗΠΑ, στο Ηνωμένο Βασίλειο και στις χώρες της ευρωζώνης, μείωση της οικονομικής δραστηριότητας και αυστηροί όροι στις χορηγήσεις δανείων.

Συνέπειες που καταγράφηκαν παγκοσμίως ήταν η αυστηροποίηση της εποπτείας των χρηματοοικονομικών οργανισμών, τα αυστηρά μέτρα δημοσιονομικής προσαρμογής και η ενίσχυση των μηχανισμών στήριξης των χωρών και των χρηματοπιστωτικών αγορών. Η Ευρωπαϊκή οικονομία βρέθηκε στη μέση μίας από τις βαθύτερες υφέσεις από το 1930, με το ΑΕΠ της να συρρικνώνεται κατά 4,2% το 2009, τη μεγαλύτερη μείωση στην ιστορία της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Αν και σημάδια ανάκαμψης έχουν εμφανιστεί, η ανάπτυξη παραμένει αβέβαιη και εύθραυστη.

Μέσα στο παραπάνω περιβάλλον δραστηριοποιήθηκαν οι ασφαλιστικές επιχειρήσεις σε Ευρώπη και Ελλάδα. Η παρούσα μελέτη έχει ως σκοπό να καταγράψει πως επηρεάστηκε η δραστηριότητα των ασφαλιστικών επιχειρήσεων τόσο στην Ελλάδα όσο και στην Ευρωπαϊκή Ένωση (27) από τη χρηματοπιστωτική κρίση μέσα από την επισκόπηση της εξέλιξης των βασικών μεγεθών τους και των χρηματοοικονομικών δεικτών τους.

Η παρούσα μελέτη η οποία αναφέρεται σε αυτά τα γεγονότα ετοιμάστηκε από την Υπηρεσία Μελετών και Στατιστικής και είναι διαρθρωμένη ως εξής:

- Στο πρώτο κεφάλαιο παρουσιάζεται μία γενική θεώρηση της παγκόσμιας χρηματοπιστωτικής κρίσης: των αιτίων της και των επιπτώσεων της σύμφωνα με τις θέσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.
- Στο δεύτερο κεφάλαιο, με βάση τα στοιχεία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής Ασφαλίσεων (CEA), παρουσιάζεται η δραστηριότητα των ασφαλιστικών επιχειρήσεων σε Ευρωπαϊκό επίπεδο μέσα από την παρακολούθηση των κυριότερων μεγεθών και δεικτών της τελευταίας πενταετίας (2005-2009).
- Στο τρίτο κεφάλαιο παρουσιάζονται τα αντίστοιχα μεγέθη σε περισσότερη ανάλυση για τις ασφαλιστικές επιχειρήσεις στην Ελλάδα.

Για τη συγγραφή της παρούσας μελέτης χρησιμοποιήθηκαν κείμενα και στοιχεία τόσο από Ευρωπαϊκούς όσο και από εθνικούς οργανισμούς με αναφορές σε θέματα που σχετίζονται με τη χρηματοπιστωτική κρίση καθώς και στην εξέλιξη των συναφών οικονομικών μεγεθών¹. Πιο συγκεκριμένα, κύρια πηγή πληροφόρησης για τη γενική αναφορά του πρώτου κεφαλαίου ήταν η ειδική έκδοση “Economic crisis in Europe” της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, τα στοιχεία για τις ασφαλιστικές επιχειρήσεις της Ευρώπης αντλήθηκαν από την έκδοση “European Insurance in Figures” της Ευρωπαϊκής Επιτροπής Ασφαλίσεων, ενώ τα μεγέθη της Ελληνικής ασφαλιστικής αγοράς προήλθαν από ανακοινώσεις της ΕΠΕΙΑ και τις αντίστοιχες εκδόσεις της ΕΑΕΕ.

---

¹ Κατάλογος βιβλιογραφικών αναφορών βρίσκεται στο τέλος της έκδοσης.

1. Η παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση

Η μελέτη των παραγόντων που οδήγησαν στην παγκόσμια οικονομική κρίση εστιάζεται τόσο στο ευρύτερο μακροοικονομικό περιβάλλον που επικράτησε τα χρόνια πριν την κρίση, όσο και στο επιχειρηματικό περιβάλλον μέσα στο οποίο δραστηριοποιήθηκαν οι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί.

Οι συνθήκες που δημιουργήθηκαν από μία μακρά περίοδο πιστωτικής επέκτασης, χαμηλών επιτοκίων, ευρείας παροχής ρευστότητας, σε συνδυασμό με τις μόνιμες διεθνείς ανισορροπίες μεταξύ των μεγαλύτερων οικονομιών του κόσμου, τη συστηματική υποεκτίμηση των σύνθετων χρηματοοικονομικών προϊόντων αλλά και τον υψηλό βαθμό αλληλεξάρτησης των χρηματοπιστωτικών οργανισμών, δημιούργησαν ένα κλίμα πρωτόγνωρο για τα οικονομικά δεδομένα.

Έτσι, η αφορμή που δόθηκε από την κατάρρευση της αγοράς στεγαστικών δανείων χαμηλού επιτοκίου των ΗΠΑ, ήταν αρκετή για να ξεσπάσει η χρηματοπιστωτική κρίση.

Η κρίση επηρέασε όλες τις χώρες της Ευρώπης, όχι όμως στον ίδιο βαθμό την κάθε μία. Μεταξύ των επιπτώσεων που καταγράφηκαν ήταν η ύφεση της παραγωγικής δραστηριότητας, η αύξηση της ανεργίας, η μείωση των νέων επενδύσεων και η αύξηση του κόστους δανεισμού.

Για την αντιμετώπιση των επιπτώσεων της οικονομικής κρίσης, οι διεθνείς οργανισμοί, τα κράτη και οι κεντρικές τράπεζες ανέλαβαν μαζική και συντονισμένη δράση με ενίσχυση των μηχανισμών στήριξης, τη θωράκιση του θεσμικού πλαισίου εποπτείας και τη λήψη αυστηρών μέτρων δημοσιονομικής προσαρμογής.

1.1 Τα αίτια της κρίσης

Η αφορμή για να ξεσπάσει η χρηματοπιστωτική κρίση ήταν η κατάρρευση των τιμών των ακινήτων στις ΗΠΑ η οποία μόλυνε τους ισολογισμούς και τις χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις σε όλο τον κόσμο. Βεβαίως, αυτό από μόνο του δεν εξηγεί γιατί οι τιμές των ακινήτων είχαν αυξηθεί και γιατί αυτό επηρέασε σε τέτοιο βαθμό την Ευρώπη. Πρέπει, πρώτα, να ληφθούν υπόψη οι παράγοντες οι οποίοι οδήγησαν σε αυτό το καταστροφικό αποτέλεσμα στις ΗΠΑ αλλά και στην Ευρώπη, όπως παρουσιάζονται παρακάτω.

α) Το μακροοικονομικό περιβάλλον

Πριν ξεσπάσουν οι περισσότερες χρηματοπιστωτικές κρίσεις στο παρελθόν, προηγούνταν περίοδοι ταχείας πιστωτικής επέκτασης, χαμηλών επιτοκίων δανεισμού, ευρεία παροχή ρευστότητας και ταχέως αυξανόμενων τιμών των περιουσιακών στοιχείων (κυρίως των ακινήτων). Η αισιοδοξία για να παρέχονται τα προηγούμενα βασιζόταν στην πίστη ότι δεν υπήρχε η πιθανότητα να διαταραχθεί η μακροοικονομική ισορροπία. Η τελευταία περίοδος στην οποία αναφερόμαστε (μέσα δεκαετίας '80 μέχρι να ξεσπάσει η χρηματοπιστωτική κρίση), στην οποία οικονομολόγοι αναφέρονται και ως «Περίοδος του Μεγάλου Μετριασμού»², χαρακτηρίστηκε από χαμηλό και σταθερό πληθωρισμό και βιώσιμη ανάπτυξη με αποτέλεσμα να υπάρχει η πεποίθηση ότι επιτυγχάνεται υψηλή απόδοση του κεφαλαίου με ανάληψη χαμηλού κινδύνου. Εν μέρει, οι πεποιθήσεις αυτές βασίστηκαν σε γνήσιες μεταρρυθμίσεις του οικονομικού περιβάλλοντος (π.χ. απελευθέρωση των αγορών) οι οποίες περιλάμβαναν περισσότερες ευκαιρίες για διεθνή κατανομή των κινδύνων, περισσότερη σταθερότητα στην άσκηση της γενικότερης οικονομικής πολιτικής και στην αύξηση του μεριδίου του τομέα των υπηρεσιών στην οικονομική δραστηριότητα.

Οι μόνιμες διεθνείς ανισορροπίες επίσης έπαιξαν ένα σπουδαίο ρόλο: η σημαντικότερη ήταν ότι η καθαρή αποταμίευση της Κίνας, της Ιαπωνίας και των πετρελαιοπαραγωγών χωρών κρατούσαν χαμηλά τα επιτόκια δανεισμού στις ΗΠΑ, με συνέπεια οι χρηματαγορές των ΗΠΑ να προσελκύουν τις προαναφερόμενες αποταμιεύσεις. Ο πληθωρισμός διεθνώς συγκρατήθηκε αλλά τα χαμηλά επιτόκια χρηματοδότησης ώθησαν σε αύξηση τις τιμές των περιουσιακών στοιχείων (κυρίως μετοχών και ακινήτων) στις ΗΠΑ αλλά και στην Ευρώπη.

β) Το επιχειρηματικό περιβάλλον

Και άλλα αίτια συνηγόρησαν στην πρόκληση της χρηματοπιστωτικής κρίσης. Η τιτλοποίηση των δανείων και η επαναπώλησή τους σήμαινε ότι οι αρχικοί λήπτες των δανείων δεν αξιολογούνταν σε σωστή βάση από τους τελικούς αγοραστές των τιτλοποιημένων προϊόντων. Έτσι, τα σύνθετα χρηματοοικονομικά προϊόντα ήταν δύσκολο να αξιολογηθούν σωστά και πολλές φορές τους αποδιδόταν υψηλή βαθμολογία (AAA). Το αποτέλεσμα ήταν η συστηματική υποεκτίμηση του κινδύνου τον οποίον έφεραν τα συγκεκριμένα προϊόντα. Επιβαρυντικός παράγων ήταν και το γεγονός ότι οι επιχειρήσεις πιστοληπτικής αξιολόγησης αμείβονταν από τις επιχειρήσεις τις οποίες αξιολογούσαν.

Τα παραπάνω πρέπει να συνδυαστούν και με άλλους παράγοντες, όπως το μεγάλο μέγεθος των τραπεζών, ο υψηλός βαθμός αλληλεξάρτησής τους, οι υψηλές αμοιβές όσων στελεχών τους επιδίδονταν σε υπερβολικές αναλήψεις κινδύνων αλλά και ελλείμματα στην εποπτεία

² “The Great Moderation”, όπως αναφέρεται σε αυτό ο Bernanke (2004)

Η παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση

τους. Τα προηγούμενα δημιούργησαν τις προϋποθέσεις για να προκληθεί η χρηματοπιστωτική κρίση.

Το αποτέλεσμα των προαναφερθέντων αιτιών ήταν από τη μία οι επιχειρήσεις να λειτουργούν με υψηλή δανειακή μόχλευση³ και από την άλλη οι τιμές των περιουσιακών στοιχείων να αυξάνονται. Όμως, η ποιότητα των δανείων τα οποία έτρεφαν τα παραπάνω ήταν χαμηλή και μία μικρή μείωση στις τιμές των περιουσιακών στοιχείων θα αποτελούσε πλήγμα για το τραπεζικό χαρτοφυλάκιο και πιθανώς να καθιστούσε τις τράπεζες αφερέγγυες. Έτσι, ακόμη και μία μικρή ρωγμή σε ένα σημείο του οικονομικού οικοδομήματος, στην αγορά στεγαστικών δανείων χαμηλού επιτοκίου των ΗΠΑ⁴, ήταν αρκετή για να του προκαλέσει μεγάλα προβλήματα και χρεωκοπία επιχειρήσεων του ευρύτερου χρηματοπιστωτικού τομέα.

Συνοψίζοντας τα παραπάνω, η ανάπτυξη στις ΗΠΑ συντηρούνταν με δανεικά χρήματα τα οποία δεν διανέμονταν στην εσωτερική αγορά με σωστή τιμολόγηση και σε σωστή κατεύθυνση με αποτέλεσμα τη στρεβλή ανάπτυξη (υπέρμετρη ανάπτυξη της αγοράς ακινήτων). Όταν εκδηλώθηκαν προβλήματα στην εξυπηρέτηση των χρεών μίας μικρής κατηγορίας δανειοληπτών, το υπερβολικά μοχλευμένο τραπεζικό σύστημα δεν κατάφερε να απορροφήσει το χτύπημα και μέσω της διασύνδεσής του με τραπεζικά συστήματα άλλων χωρών μετέδωσε την κρίση και τη μετέτρεψε σε διεθνές πρόβλημα.

1.2 Οικονομικές επιπτώσεις της κρίσης στην Ευρώπη

Η οικονομική κρίση επηρέασε αρνητικά τις τιμές των περιουσιακών στοιχείων και την πιστωτική επέκταση στην Ευρώπη. Δεν επηρεάστηκαν όλες οι χώρες μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης στον ίδιο βαθμό. Οι χώρες που επηρεάστηκαν περισσότερο μπορούν να εξεταστούν σε τρεις κατηγορίες:

α) Χώρες όπου τα ακίνητα είχαν υπερεκτιμηθεί και ο κατασκευαστικός τομέας ήταν πολύ μεγάλος: Ηνωμένο Βασίλειο, Γαλλία, Ιρλανδία, Ισπανία και οι χώρες της Βαλτικής. Η μεγάλη εξάρτηση της οικονομικής δραστηριότητας από τις κατασκευές κατέστησε τις χώρες αυτές ευαίσθητες στη χρηματοπιστωτική κρίση.

β) Χώρες με μεγάλη εξαγωγική δραστηριότητα (όπως Γερμανία, Ολλανδία και Αυστρία) είναι εκτεθειμένες σε αρνητικές εξελίξεις των διεθνών χρηματοοικονομικών αγορών. Ταυτοχρόνως, χώρες οι οποίες αντιμετωπίζουν μεγάλα ελλείμματα επίσης επηρεάζονται. Παραδείγματα αποτελούν οι χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης.

γ) Έντονα επηρεάστηκαν επίσης οι χώρες οι οποίες διαθέτουν μεγάλο χρηματοοικονομικό τομέα και αυτός με τη σειρά του είναι εκτεθειμένος σε περιουσιακά στοιχεία τα οποία φέρουν υψηλό επενδυτικό κίνδυνο (Ηνωμένο Βασίλειο, Ιρλανδία και Λουξεμβούργο).

Πριν ξεσπάσει η χρηματοπιστωτική κρίση, οι προβλέψεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής σχετικά με την οικονομική ανάπτυξη έκαναν λόγο για αρνητικές επιδράσεις λόγω γήρανσης του πληθυσμού. Είναι δύσκολο να φανταστεί κανείς πως η κρίση δεν θα έχει επιπλέον επίδραση στο άμεσο μέλλον. Η χρηματοπιστωτική κρίση αδυνατίζει τις επενδυτικές ευκαιρίες, αυξάνει το κόστος δανεισμού και μειώνει τις χορηγήσεις των δανείων, γεγονός

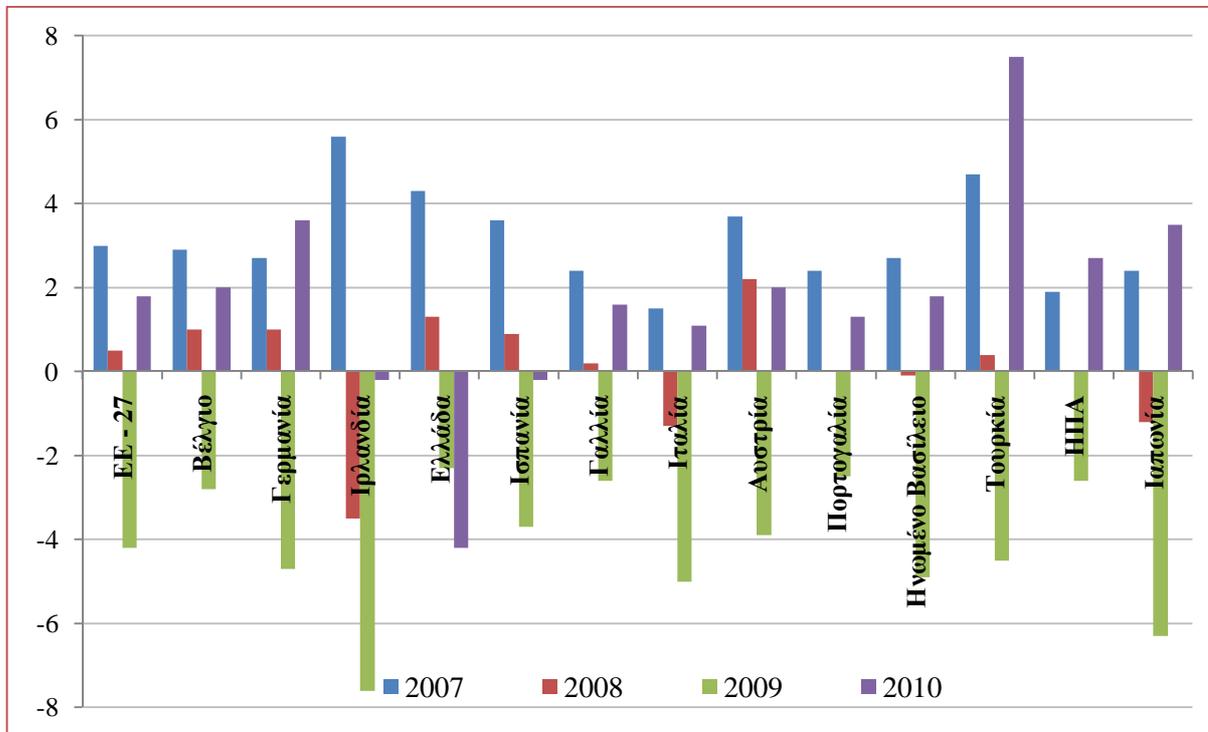
³ Μεγάλη αναλογία ξένων προς ίδια κεφάλαια

⁴ Subprime mortgage market

Η παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση

που οδηγούν σε οικονομική ύφεση. Μέρος της αύξησης της ανεργίας μπορεί να καταστεί δομική, αφού οι απολυμένοι δύσκολα θα βρίσκουν το δρόμο προς την αγορά εργασίας, και οι αμοιβές πιθανώς να παραμείνουν χαμηλές.

Γράφημα 1: Αποπληθωρισμένη μεταβολή (%) ΑΕΠ σε επιλεγμένες χώρες

Πηγή: Eurostat

1.3 Αντιμετώπιση της κρίσης

Μετά τις ελλείψεις ρευστότητας λόγω της εκδήλωσης της χρηματοπιστωτικής κρίσης, δημιουργήθηκαν αμφιβολίες σχετικά με τη φερεγγυότητα των τραπεζών. Παγκοσμίως, μεγάλος αριθμός χρηματοπιστωτικών επιχειρήσεων αντιμετώπισε προβλήματα ρευστότητας τα οποία αντιμετωπίστηκαν είτε με συγχωνεύσεις ή με κρατικοποιήσεις, κάποιες μάλιστα δεν κατόρθωσαν να επιβιώσουν και οδηγήθηκαν σε χρεωκοπία.

Οι διεθνείς και υπερεθνικοί οργανισμοί, τα κράτη και οι κεντρικές τράπεζες ανέλαβαν μαζική και συντονισμένη δράση ώστε να αντιμετωπίσουν τις επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης παρέχοντας ρευστότητα, κεφάλαιο και εγγυήσεις στο χρηματοοικονομικό σύστημα. Επιπλέον, προωθήθηκαν όροι οι οποίοι καθιστούν πιο αυστηρή την εποπτεία των συγκεκριμένων επιχειρήσεων. Επίσης, αυξήθηκαν τα όρια εγγυήσεων στις καταθέσεις και μειώθηκαν τα επιτόκια αναχρηματοδότησης των κεντρικών τραπεζών, οι οποίες μάλιστα παρείχαν και ρευστότητα ακολουθώντας μη συμβατικές μεθόδους σε ορισμένες περιπτώσεις. Τέλος, τα κράτη προέβησαν σε αγορές προβληματικών περιουσιακών στοιχείων.

Στην Ευρωπαϊκή Ένωση, πέρα των παραπάνω, υπήρξε ελαστική εφαρμογή του Συμφώνου Σταθερότητας και Ανάπτυξης έτσι ώστε οι αυτόματοι δημοσιονομικοί σταθεροποιητές (π.χ. η κλιμακωτή φορολόγηση και τα επιδόματα ανεργίας) να λειτουργήσουν απρόσκοπτα. Επίσης,

Η παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση

παρασχέθηκαν ενισχύσεις σε τομείς της οικονομίας οι οποίοι γνώριζαν τις επιπτώσεις της κρίσης σε έντονο βαθμό και επιτράπηκε η ευρεία εφαρμογή των ελαστικών όρων εργασίας.

Μετά την αντιμετώπιση της χρηματοπιστωτικής κρίσης, στο πλαίσιο της διαχείρισης της οικονομικής ύφεσης που ακολούθησε, υιοθετήθηκαν προγράμματα δημοσιονομικής λιτότητας. Τέλος, σε όσα κράτη-μέλη δεν κατόρθωσαν να ανταποκριθούν στις υποχρεώσεις τους, παρασχέθηκε βοήθεια από διεθνείς (Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, Παγκόσμια Τράπεζα) και ευρωπαϊκούς οργανισμούς (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων).

2. Η Ευρωπαϊκή ασφαλιστική αγορά κατά τη διάρκεια της κρίσης

Παρ'όλο ότι η Ευρωπαϊκή οικονομία βίωσε τις συνέπειες της κρίσης από το 2008 και την ύφεση που ακολούθησε, οι Ευρωπαϊκές ασφαλιστικές επιχειρήσεις κατάφεραν να αντισταθούν και να σταθεροποιήσουν την πορεία τους πολύ σύντομα, εξακολουθώντας να συνεισφέρουν στην ανάπτυξη της οικονομίας.

Έτσι τη μεγάλη μείωση των εργασιών του 2008, ακολούθησε μία σταθεροποιητική πορεία το 2009 ιδίως στις ασφαλίσεις Ζωής. Αντιθέτως, οι ασφαλίσεις κατά Ζημιών (μεταξύ των οποίων και οι ασφαλίσεις αυτοκινήτων) εξακολουθούν και αντιμετωπίζουν τη συνδυασμένη επίδραση τόσο του έντονου ανταγωνισμού όσο και της ύφεσης.

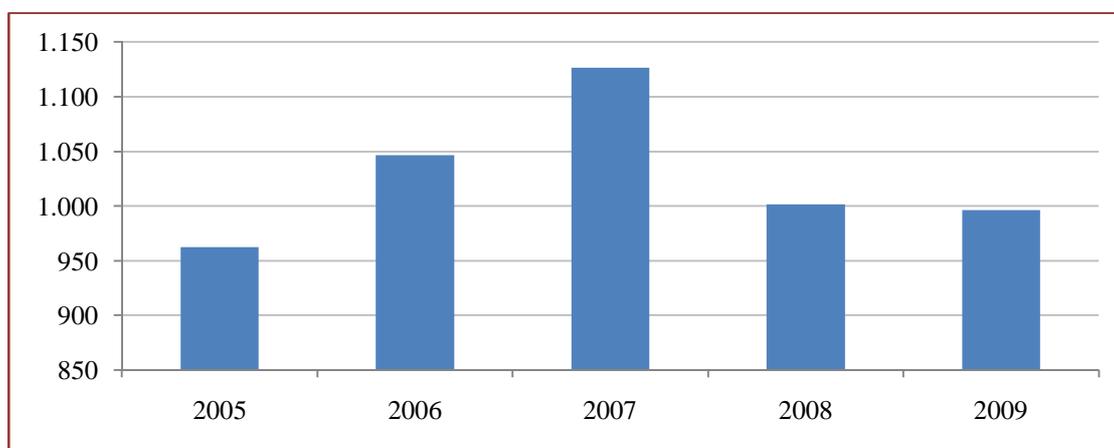
Αυτή την πορεία αντικατοπτρίζουν και οι δείκτες της ασφαλιστικής διείδυσης της Ευρωπαϊκής ασφαλιστικής αγοράς, οι οποίοι μετά την κάμψη που κατέγραψαν το 2008, ακολουθούν μία ομαλή πορεία το 2009.

2.1 Παραγωγή ασφαλίσεων

α) Σύνολο

Σύμφωνα με τα προσωρινά μεγέθη έτους 2009 της Ευρωπαϊκής Επιτροπής Ασφαλίσεων⁵ (CEA), η Ευρωπαϊκή Ασφαλιστική αγορά είχε σταθεροποιητική πορεία το 2009 σε σχέση με το 2008 σε αντίθεση με τη μεγάλη μείωση από το 2007 προς το 2008. Τα χρόνια πριν τη χρηματοπιστωτική κρίση είχαν παρατηρηθεί 4 συναπτά έτη ανοδικής πορείας. Η συνολική παραγωγή μειώθηκε κατά 0,5% το 2009 (σε σταθερές συναλλαγματικές ισοτιμίες) και έφτασε το 1 τρισ. € κυρίως οδηγούμενη από τον κλάδο Ζωής. Για λόγους σύγκρισης, η συνολική παραγωγή ασφαλίσεων μειώθηκε περισσότερο από 11% (σε σταθερές συναλλαγματικές ισοτιμίες) κατά το 2008 σε σχέση με το 2007.

Γράφημα 2: Παραγωγή ασφαλίσεων (δισ. €, ΕΕ-27)

Επίσης, η παγκόσμια ασφαλιστική δραστηριότητα παρουσίασε κάμψη εργασιών τα χρόνια της κρίσης. Σύμφωνα με στοιχεία της Swiss Re⁶, η παγκόσμια παραγωγή ασφαλίσεων έφτασε τα 2,9 τρισ. € το 2009, καταγράφοντας μία ονομαστική μείωση του 3,6% σε σχέση με την αύξηση του 2,3% το 2008 και την αύξηση του 11,2% του 2007. Με εξαίρεση την Ασία, σε όλο τον υπόλοιπο κόσμο, η παραγωγή ασφαλίσεων μειώθηκε. Σαν συνέπεια το μερίδιο της Ευρώπης στην παγκόσμια ασφαλιστική αγορά ήταν ανοδικό μεταξύ 2002 και 2007, από 32% στο 43% αντίστοιχα, αλλά μειώθηκε στο 40% το 2009.

β) Ασφαλίσεις Ζωής

Μετά από μία απότομη μείωση το 2008 λόγω της χρηματοπιστωτικής κρίσης, η Ευρωπαϊκή παραγωγή Ζωής αναμένεται να φτάσει τα 614 δισ. € το 2009, η οποία αντιστοιχεί (σε σταθερές συναλλαγματικές ισοτιμίες) σε αύξηση κατά 0,5% σε σχέση με το 2008. Όμως, υπήρξε μεγάλη διαφοροποίηση στους ρυθμούς μεταβολής από χώρα σε χώρα, από -48% στη Ρουμανία και -22% στην Πολωνία έως +49% στην Ιταλία. Πάντως, από τις μεγάλες χώρες, μόνο το Ηνωμένο Βασίλειο γνώρισε μείωση της παραγωγής το 2009. Αντιθέτως, Γαλλία, Γερμανία και Ιταλία γνώρισαν μεγάλες αυξήσεις, κυρίως λόγω των ασφαλίσεων εφάπαξ

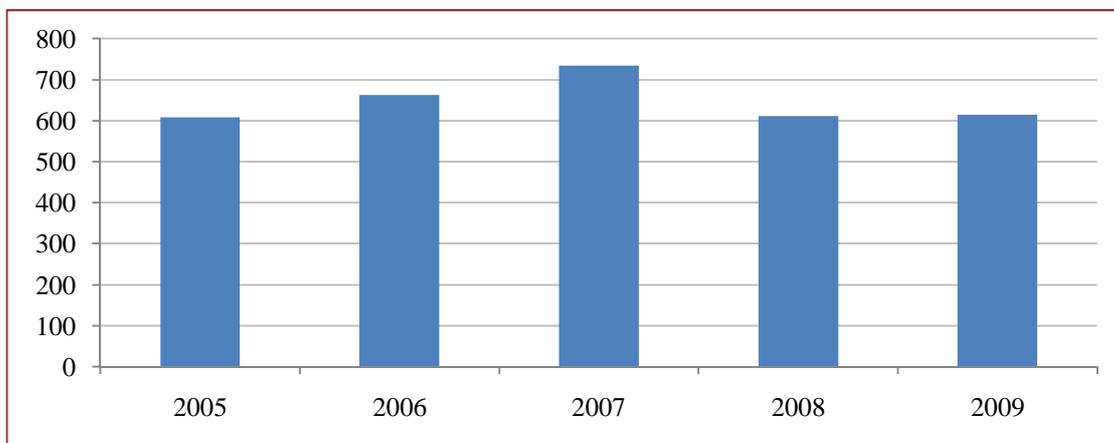
⁵ “European Insurance in Figures”, 2010

⁶ Sigma No 2, 2010

Η Ευρωπαϊκή ασφαλιστική αγορά

καταβολής. Η τάση των νοικοκυριών να αυξήσουν τις αποταμιεύσεις τους το 2009 ενόησε τα προϊόντα εγγυημένου επιτοκίου τα οποία προσέφεραν οι ασφαλιστικές επιχειρήσεις.

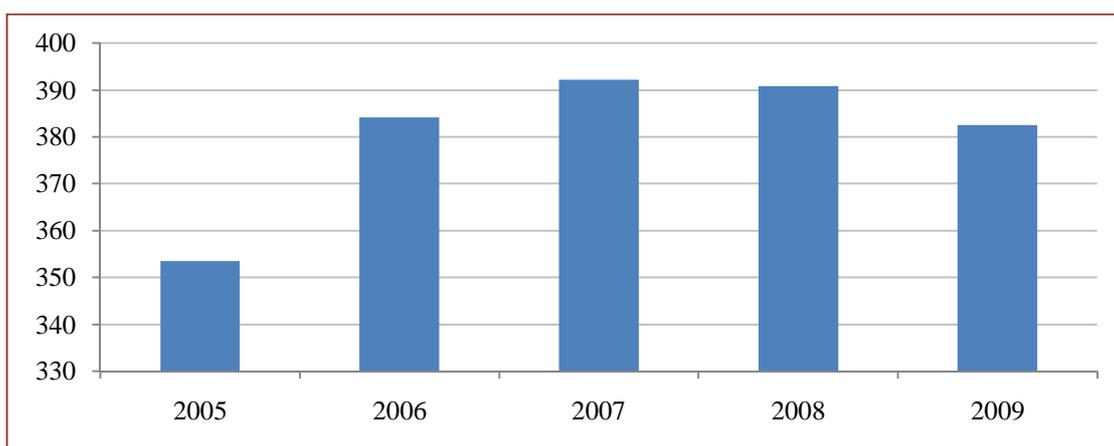
Γράφημα 3: Παραγωγή ασφαλιστρών Ζωής (δισ. €), ΕΕ-27

γ) Ασφάλισεις κατά Ζημιών

Μετά από μία μικρή μείωση κατά 0,4% (σε σταθερές συναλλαγματικές ισοτιμίες) το 2008, η Ευρωπαϊκή παραγωγή ασφαλιστρών κατά ζημιών μειώθηκε και το 2009 φθάνοντας στα 383 δισ. € το οποίο αντιπροσωπεύει μία μείωση της τάξης του 2,1%. Ήταν η δεύτερη συνεχόμενη χρονιά όπου διαπιστώθηκε μείωση στην παραγωγή του κλάδου. Η συγκεκριμένη εξέλιξη σχετίζεται σε μεγάλο βαθμό με την οικονομική ύφεση· οι επιχειρήσεις και τα νοικοκυριά διέκοψαν την ασφάλιση για να μειώσουν τα κόστη.

Γράφημα 4: Παραγωγή ασφαλιστρών κατά Ζημιών (δισ. €), ΕΕ-27

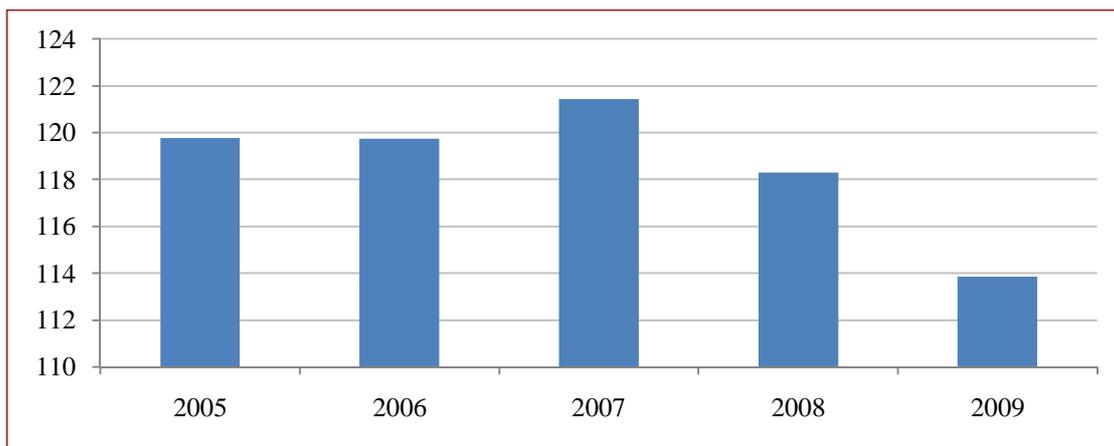

Με την εξαίρεση της Λετονίας και της Λιθουανίας οι οποίες γνώρισαν ακραίες μειώσεις (άνω του 30%) στην παραγωγή ασφαλιστρών κατά ζημιών, οι υπόλοιπες χώρες γνώρισαν μικρές διαφοροποιήσεις, από το -16% της Σουηδίας μέχρι τα +8% της Ελλάδας και της Κύπρου.

Η Ευρωπαϊκή ασφαλιστική αγορά

Ο μεγαλύτερος κλάδος της ασφάλισης κατά ζημιών, η ασφάλιση των αυτοκινήτων, επηρεάστηκε επίσης και μειώθηκε κατά 3,8%. Ο κλάδος αυτοκινήτου γνώρισε μείωση της παραγωγής του, στα 114 δισ. € το 2009 από τα 121 δισ. € το 2007. Σε σταθερές συναλλαγματικές ισοτιμίες, αυτή η μείωση αντιστοιχεί σε ετήσια μείωση της τάξης του 3,1%. Αυτή η τάση αντικατοπτρίζει τη συνδυασμένη επίδραση του έντονου ανταγωνισμού της αγοράς και την επίπτωση της οικονομικής ύφεσης. Σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Ένωση Κατασκευαστών Αυτοκινήτου, οι νέες ταξινομήσεις μειώθηκαν κατά 6% το 2009, μετά από μείωση κατά 8% το 2008 και αύξηση 2% το 2007. Οι μεγαλύτερες μειώσεις διαπιστώθηκαν στην Ισπανία, την Πολωνία και την Πορτογαλία.

Γράφημα 5: Παραγωγή ασφαλιστρών Αυτοκινήτου (δισ. €, ΕΕ-27)

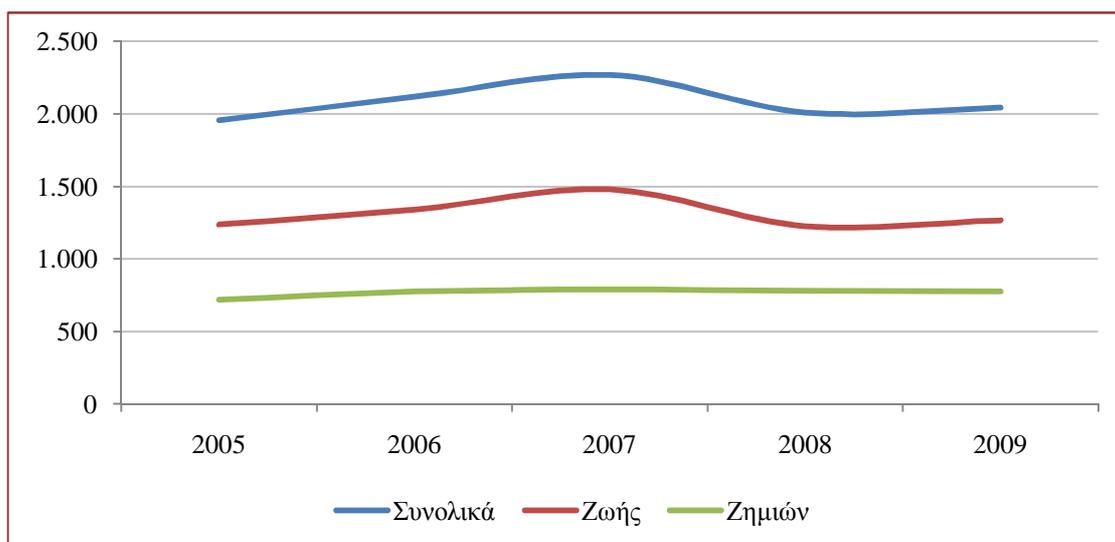

2.2 Πορεία των δεικτών

2.2.1 Κατά κεφαλήν ασφαλίστρα

Κατά μέσο όρο, 2.043 € εκτιμάται ότι ξοδεύτηκαν το 2009 για ασφάλιση στην ΕΕ-27, ποσό σχετικά αυξημένο από τα 2.009 € για το 2008 (2.269 € για το 2007). Όπως φαίνεται και από το παρακάτω γράφημα, ενώ η οικονομική ανάπτυξη (όπως μετριέται από το ΑΕΠ) των ετών 2005-2007, οδήγησε σε αύξηση της κατά κεφαλήν παραγωγής ασφαλιστρών, η χρηματοπιστωτική κρίση και η ύφεση οδήγησαν σε πτώση και στη συνέχεια σε σταθεροποίηση του δείκτη. Η τιμή του δείκτη είναι υψηλή στις χώρες με μεγάλα χρηματοοικονομικά κέντρα, όπου γνωρίζουν μεγάλη ανάπτυξη τα προϊόντα του κλάδου Ζωής. Αντιθέτως, στην κεντρική και ανατολική Ευρώπη, επικρατεί ο κλάδος ασφάλισης κατά Ζημιών.

Γράφημα 6: Κατά κεφαλήν ασφάλιστρα, ΕΕ-27

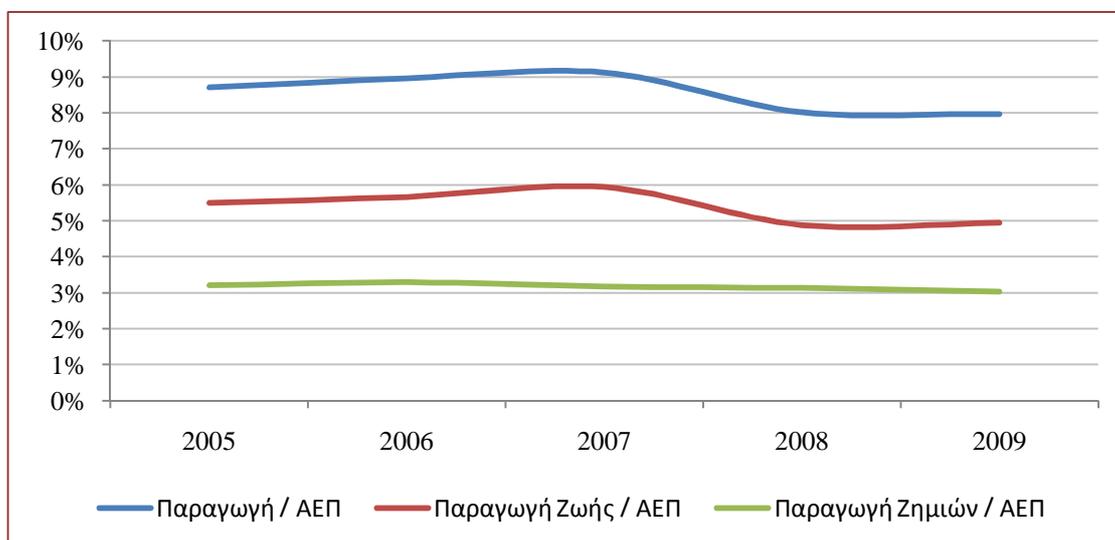
Ειδικότερα για τον κλάδο Ζωής, η οικονομική ανάπτυξη άσκησε ευεργετικά αποτελέσματα επί των ασφαλίσεων Ζωής μέχρι και το 2007. Η επιβράδυνση στην αύξηση του ΑΕΠ το 2008 (1,2% αύξηση το 2008 σε σχέση με 5,8% αύξηση το 2007) οδήγησε σε μεγάλη πτώση τον κλάδο. Έτσι, ενώ η κατά κεφαλή παραγωγή Ζωής ήταν 1.479 € το 2007 μειώθηκε στα 1.225 € το 2008, εκτιμάται δε ότι παρέμεινε σχεδόν σταθερή και το 2009.

Στις ασφαλίσσεις κατά Ζημιών σημειώθηκε αύξηση της παραγωγής από το 2005 (718 € μέσο κατά κεφαλήν ασφάλιστρο) έως το 2007 (790 €) και μετά ακολούθησαν μικρές μειώσεις του μεγέθους το 2008 και το 2009 (776 €).

2.2.2 Ασφαλιστική διείσδυση

Σε αντιστοιχία με τους προηγούμενους δείκτες, στην ΕΕ-27, η αναλογία της παραγωγή ασφαλίσεων προς ΑΕΠ ήταν 8,7% το 2005 και αυξήθηκε μέχρι και το 9,1% το 2007. Όμως, μειώθηκε στο 8,0% το 2008 και εκτιμάται ότι έμεινε σταθερό το 2009.

Γράφημα 7: Παραγωγή ασφαλίσεων προς ΑΕΠ, ΕΕ-27

Η Ευρωπαϊκή ασφαλιστική αγορά

Δεδομένου ότι ο δείκτης της παραγωγής ασφαλίσεων κατά Ζημιών έμεινε σχετικά σταθερός από το 2005 ως το 2009 μεταξύ 3,1 και 3,3%, με εξαίρεση τη μικρή αύξηση η οποία διαπιστώθηκε από το 2005 προς το 2006, η αιτία των μεταβολών πρέπει να αναζητηθεί στον κλάδο της Ζωής.

Στο συγκεκριμένο κλάδο, η παραγωγή αντιστοιχούσε στο 5,5% του ΑΕΠ το 2005 και είχε μεγάλη άνοδο στο 5,7% και 5,9% το 2006 και 2007 αντίστοιχα. Το 2008 και το 2009, η παραγωγή ασφαλίσεων επέστρεψε στην αναλογία του 4,9% του ΑΕΠ.

3. Η πορεία της Ελληνικής ασφαλιστικής αγοράς

Η χρηματοπιστωτική κρίση και η οικονομική ύφεση η οποία ακολούθησε έπληξε μεταξύ άλλων και την Ελληνική ασφαλιστική αγορά.

Μέσα από την παρακολούθηση της εξέλιξης της παραγωγής ασφαλιστρών, γίνεται φανερό ότι οι ασφαλίσεις Ζωής αποδείχτηκαν περισσότερες ευαίσθητες με κάμψη της παραγωγής το 2008 και σταθεροποίηση το 2009, ενώ οι ασφαλίσεις κατά Ζημιών κατέγραψαν μικρές αυξήσεις και τις δύο τελευταίες χρονιές, οφειλόμενες κυρίως στον κλάδο Αστικής ευθύνης οχημάτων.

Την ίδια χρονική περίοδο παρουσίασαν σημαντική κάμψη και τα σημαντικότερα οικονομικά μεγέθη των ασφαλιστικών επιχειρήσεων, όπως το Ενεργητικό, τα Ίδια κεφάλαια και τα Κέρδη (προ φόρων).

Παρόμοια συμπεριφορά καταγράφει και η απεικόνιση των σημαντικότερων αριθμοδεικτών ασφαλιστικής διείσδυσης, απόδοσης και αποδοτικότητας, με έντονη κάμψη το 2008 και επαναφορά το 2009, σε επίπεδα όμως χαμηλότερα από την προ κρίσης περίοδο.

Η εξέταση τέλος της συσχέτισης της οικονομικής ύφεσης, έτσι όπως εκφράζεται από τη μεταβολή του ΑΕΠ της χώρας, με τις εργασίες του κλάδου της Ιδιωτικής ασφάλισης, υποδηλώνει ότι υπάρχει η δυναμική για την αντιστροφή του κύκλου εργασιών σε τροχιά ανάκαμψης όταν η οικονομία επανέλθει σε αναπτυξιακή πορεία.

3.1 Οι μεταβολές των μεγεθών

3.1.1 Παραγωγή ασφαλίσεων

α) Σύνολο

Η παραγωγή ασφαλίσεων γνώρισε συνεχείς αυξήσεις από το 2005 ως το 2009 όμως με εμφανώς μικρότερους ρυθμούς τα δύο τελευταία χρόνια. Συγκεκριμένα, από τα 4,3 δισ. € το 2005, έφτασε στα 5,4 δισ. € το 2009. Μάλιστα, η αύξηση η οποία διαπιστώθηκε το 2006 έφτασε το 10,1% και ακολουθήθηκε από μία επίσης μεγάλη αύξηση 8,3% το 2007. Η συνέχεια χαρακτηρίστηκε από πιο μικρές αυξήσεις επηρεασμένες από τις επιδράσεις της χρηματοπιστωτικής κρίσης και της ύφεσης που ακολούθησε. Έτσι, οι αυξήσεις ήταν 1,8% το 2008 και 4,5% το 2009.

Γράφημα 8: Παραγωγή ασφαλίσεων

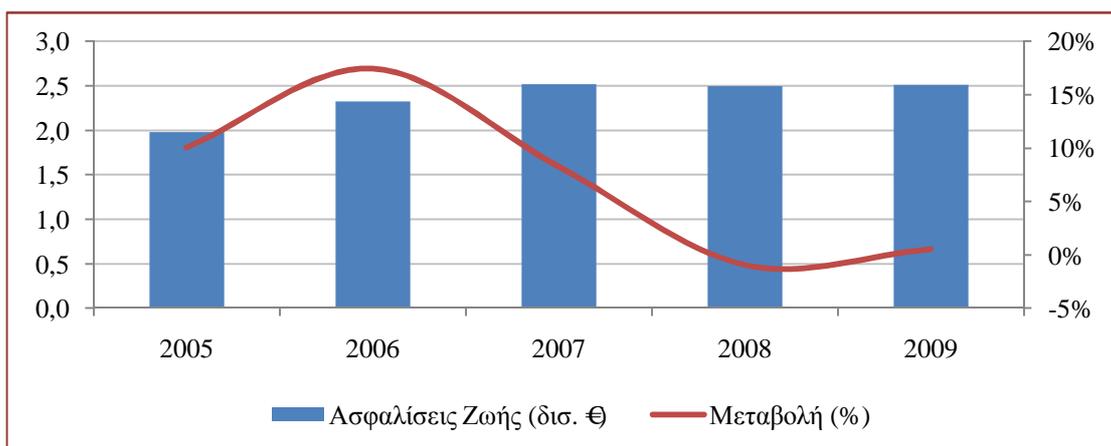

Όμως, διαφορετική ήταν η επίδραση της κρίσης στους δύο μεγάλες κατηγορίες ασφάλισης: τις ασφάλισεις Ζωής και τις ασφάλισεις κατά Ζημιών.

β) Ασφάλισεις Ζωής

Οι ασφάλισεις Ζωής γνώρισαν αύξηση από το 2005 έως το 2007 από τα 2 στα 2,5 δισ. €. Ποσοστιαία, οι αυξήσεις αντιστοιχούσαν στο 17,5% το 2006 και 8,3% το 2007. Αντιθέτως, το 2008 παρατηρήθηκε μείωση (1%) σε σχέση με το 2007 και το 2009 μία πολύ μικρή αύξηση (0,5%).

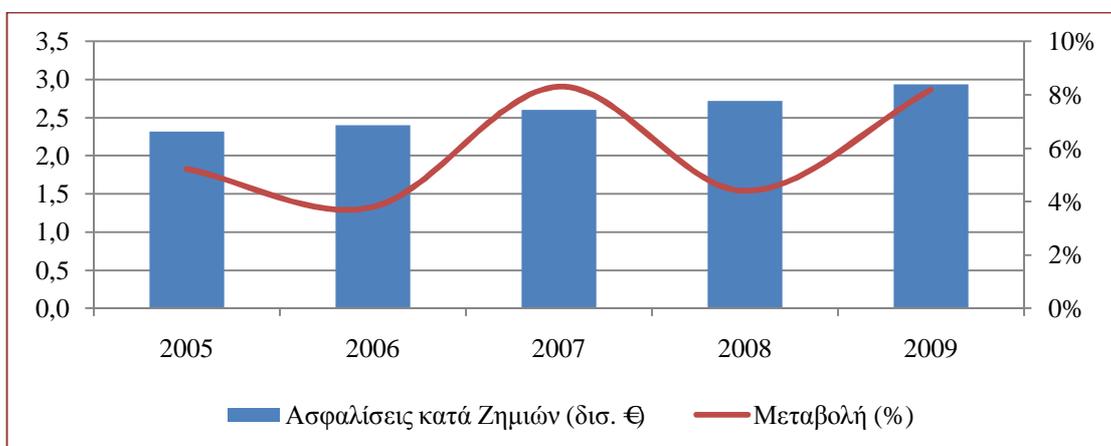
Γράφημα 9: Παραγωγή ασφαλίσεων Ζωής

γ) Ασφαλίσεις κατά Ζημιών

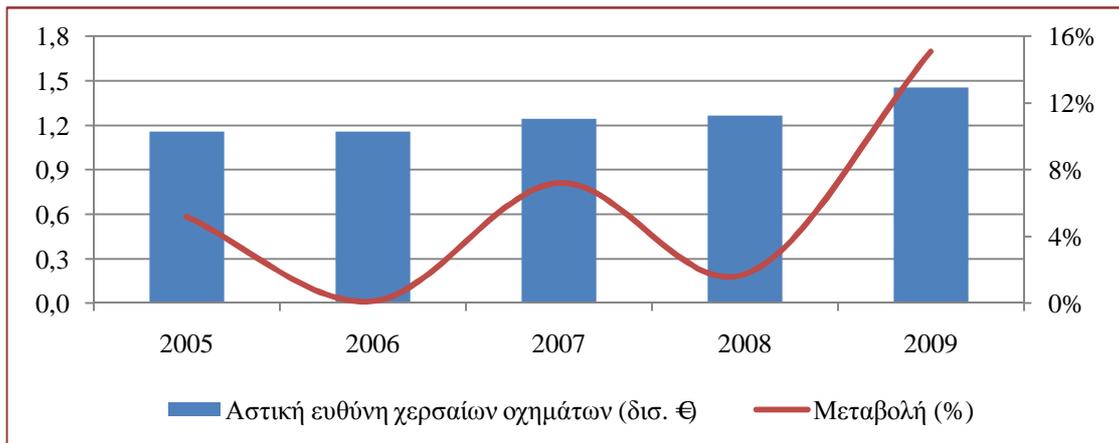
Οι ασφαλίσεις κατά ζημιών γνώρισαν συνεχείς αυξήσεις από έτος σε έτος παρά τις αρνητικές εξελίξεις στο οικονομικό περιβάλλον. Η παραγωγή ήταν 2,3 δισ. € το 2005 και συνέχισε αυξανόμενη μέχρι και το 2009, άλλοτε με μικρές αυξήσεις, γύρω στο 4%, κι άλλοτε με μεγάλες αυξήσεις, πάνω από 8%.

Γράφημα 10: Παραγωγή ασφαλίσεων κατά Ζημιών

Ειδικότερα στον κλάδο Αστικής Ευθύνης Οχημάτων, η παραγωγή του 2005 και του 2006 ήταν 1,2 δισ. € και γνώρισε σχετικά μεγάλη αύξηση το 2007 (7,2%) και ακόμη μεγαλύτερη αύξηση το 2009 (15,1%). Η παραγωγή του συγκεκριμένου κλάδου έφτασε το 1,5 δισ. το 2009.

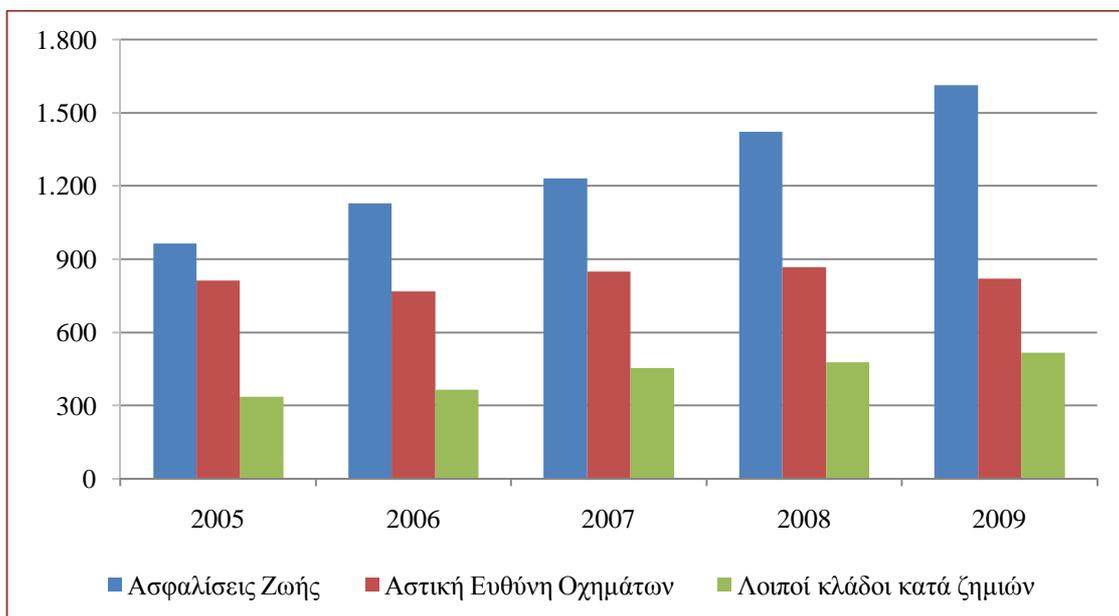
Γράφημα 11: Παραγωγή Αστικής Ευθύνης Οχημάτων

3.1.2 Αποζημιώσεις

Οι αποζημιώσεις κινήθηκαν ανεξαρτήτως του οικονομικού περιβάλλοντος ως επί το πλείστον με αύξηση από χρόνο σε χρόνο, όπως δείχνει και το παρακάτω γράφημα. Κυρίως στις ασφαλίσσεις Ζωής και τις ασφαλίσσεις των Λοιπών κλάδων κατά ζημιών, παρατηρήθηκαν μεγάλες αυξήσεις από το ένα έτος στο άλλο.

Γράφημα 12: Αποζημιώσεις 2005 – 2009 (εκατ. €)

Πλαίσιο 1: Η επίδραση της ύφεσης στην Ελληνική ασφαλιστική αγορά

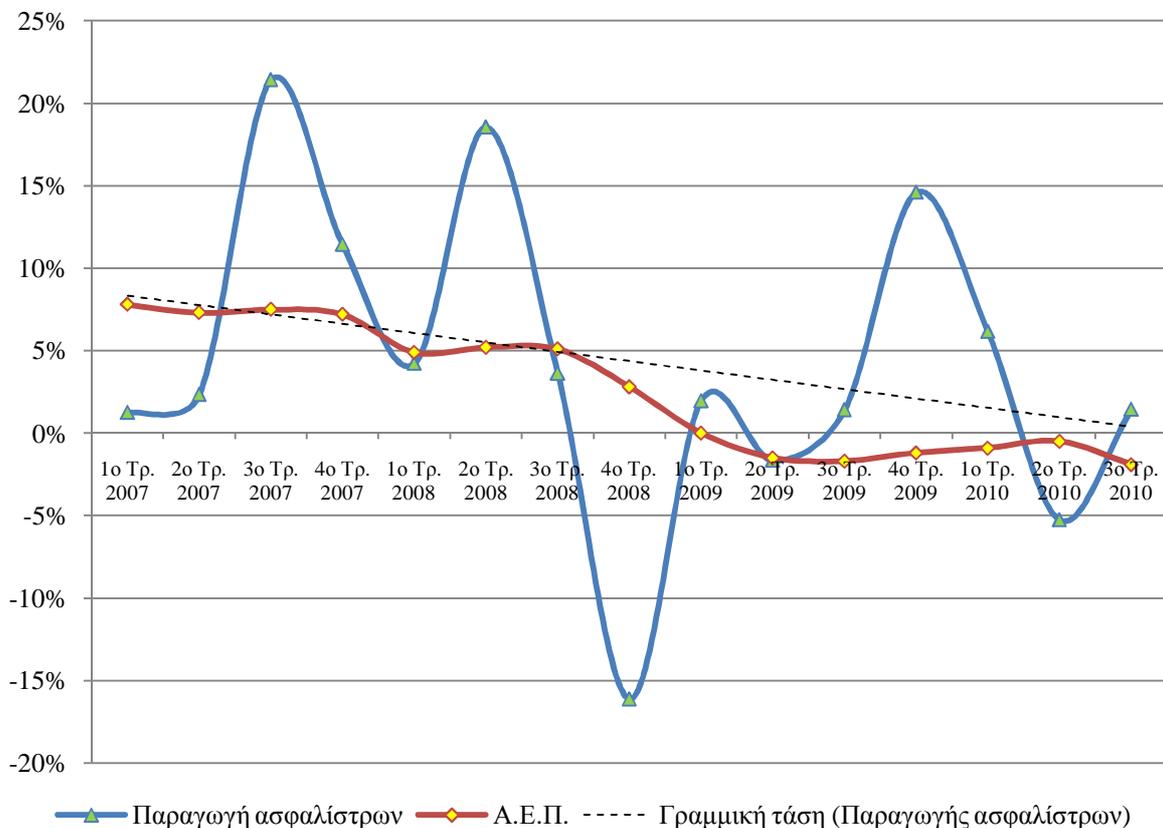
Η χρηματοπιστωτική κρίση επηρέασε άμεσα την οικονομία της χώρας κι αυτή με τη σειρά της είχε αρνητικές επιδράσεις στις αγορές χρήματος και κεφαλαίων. Ορισμένες αγορές αποδείχτηκαν περισσότερο ευαίσθητες στα αρνητικά ερεθίσματα, ως αποτέλεσμα διαφορετικών επιπέδων έκθεσης στους επιχειρηματικούς κινδύνους. Από αυτή την άποψη έχει ενδιαφέρον η εξέταση της συσχέτισης της οικονομικής ύφεσης που ακολούθησε τη χρηματοπιστωτική κρίση, με τις εργασίες του κλάδου της Ιδιωτικής Ασφάλισης και την οριοθέτηση των χρονικών σημείων εισόδου και πιθανής εξόδου από την κρίση.

Για το λόγο αυτό συνεξετάζεται η ιστορική πορεία της εξέλιξης της συνολικής παραγωγής ασφαλιστρών

(Ζωής και Ζημιών) στην Ελληνική ασφαλιστική αγορά πριν και μετά το ξέσπασμα της κρίσης, σε αντιδιαστολή με την αντίστοιχη πορεία του ΑΕΠ της Ελλάδας για την ίδια χρονική περίοδο. Τα στοιχεία που χρησιμοποιήθηκαν αφορούν την τριμηνιαία εξέλιξη των δύο ανωτέρω μεγεθών, αρχής γενομένης από το πρώτο τρίμηνο του 2006 και για δεκαεννέα συνολικά τρίμηνα, μέχρι το τέλος του τρίτου τριμήνου του 2010, για τα οποία υπήρχαν διαθέσιμα δημοσιευμένα στοιχεία.

Για την καλύτερη παρακολούθηση της εξέλιξης των μεγεθών συνεξετάζονται τόσο οι ποσοστιαίες μεταβολές εκάστου τριμήνου σε σχέση με το αντίστοιχο τρίμηνο της προηγούμενης χρονιάς για τα δύο μεγέθη (όπως παρουσιάζονται στο γράφημα 13 που ακολουθεί) όσο και οι διαχρονικές τρέχουσες τιμές των δύο μεγεθών για το ίδιο χρονικό διάστημα (γράφημα 14).

Γράφημα 13: Ετήσια μεταβολή ΑΕΠ και παραγωγής ασφαλιστρών

Από την εξέταση των ρυθμών μεταβολής του ΑΕΠ (γράφημα 13) γίνεται φανερό ότι από το πρώτο τρίμηνο του 2008 η Ελληνική οικονομία μπαίνει σε τροχιά ύφεσης η οποία εκδηλώνεται κατ' αρχήν με κάμψη της ανάπτυξης (τρίτο και τέταρτο τρίμηνο του 2008 και πρώτο του 2009) και στη συνέχεια με ύφεση (αρνητικοί ρυθμοί ανάπτυξης από το δεύτερο τρίμηνο του 2009 κι έπειτα).

Άμεση ήταν η επίδραση στην ασφαλιστική αγορά με μείωση του ρυθμού ανάπτυξη των εργασιών (τρίτο τρίμηνο του 2008) και αρνητικό ρυθμό ανάπτυξης στη συνέχεια (τέταρτο τρίμηνο του 2008). Στη συνέχεια οι ρυθμοί ανάπτυξης εναλλάσσονται (αρνητικοί το δεύτερο τρίμηνο του 2009 και το δεύτερο τρίμηνο του 2010) όμως η γραμμή τάσης των μεταβολών των ασφαλιστρών έχει πλέον αρνητική κλίση (δηλαδή οι ρυθμοί μεταβολής ολοένα και μειώνονται τείνοντας προς το 0).

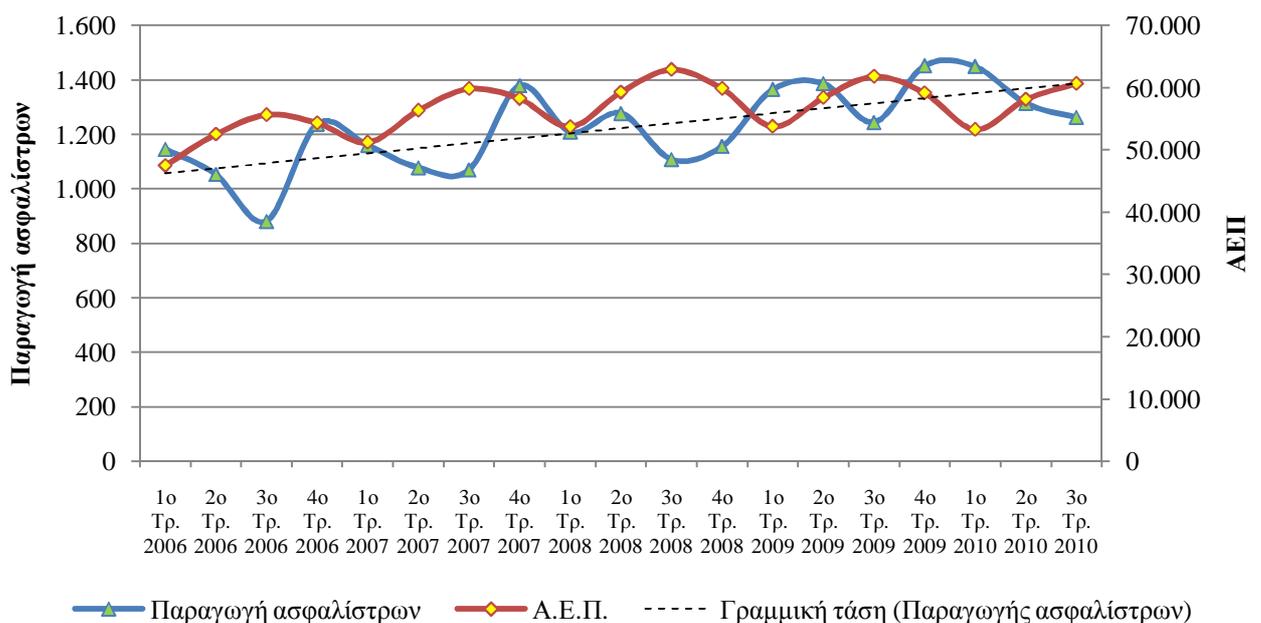
Αυτό πρακτικά σημαίνει ότι όσο οι ρυθμοί μεταβολής του ΑΕΠ παραμένουν αρνητικοί (φάση ύφεσης) τόσο οι ρυθμοί ανάπτυξης της ασφαλιστικής αγοράς θα παραμένουν χαμηλοί ή ακόμη και

αρνητικοί. Όταν η οικονομία επανέλθει σε τροχιά ανάκαμψης, τότε πιθανώς να ωθηθεί η ασφαλιστική αγορά σε ρυθμούς ανάπτυξης όπως αυτοί που παρατηρήθηκαν το διάστημα του πρώτου τριμήνου 2007 έως το τρίτο τρίμηνο 2008.

Το ίδιο συμπέρασμα προκύπτει και από την επισκόπηση της διαχρονικής εξέλιξης (γράφημα 14) των μεγεθών των ασφαλιστρών και του ΑΕΠ σε τρέχουσες τιμές ανά τρίμηνο για την περίοδο από το πρώτο τρίμηνο του 2006 έως και το τρίτο τρίμηνο του 2010. Είναι προφανές ότι η παραγωγή ασφαλιστρών παρακολούθησε τον ετήσιο κύκλο του ΑΕΠ με μία χρονική καθυστέρηση δύο τριμήνων στην άνοδο κι ενός τριμήνου στην πτώση. Αυτή η αλληλουχία διαταράσσεται από το δεύτερο τρίμηνο του 2009, οπότε από το πρώτο τρίμηνο του 2010 η ασφαλιστική αγορά βρίσκεται στην καθοδική πλευρά του κύκλου.

Όμως η θετική κλίση της γραμμής τάσης της εξέλιξης της παραγωγής ασφαλιστρών υποδηλώνει ότι υπάρχει πλέον η δυναμική για αντιστροφή του κύκλου της παραγωγής ασφαλιστρών.

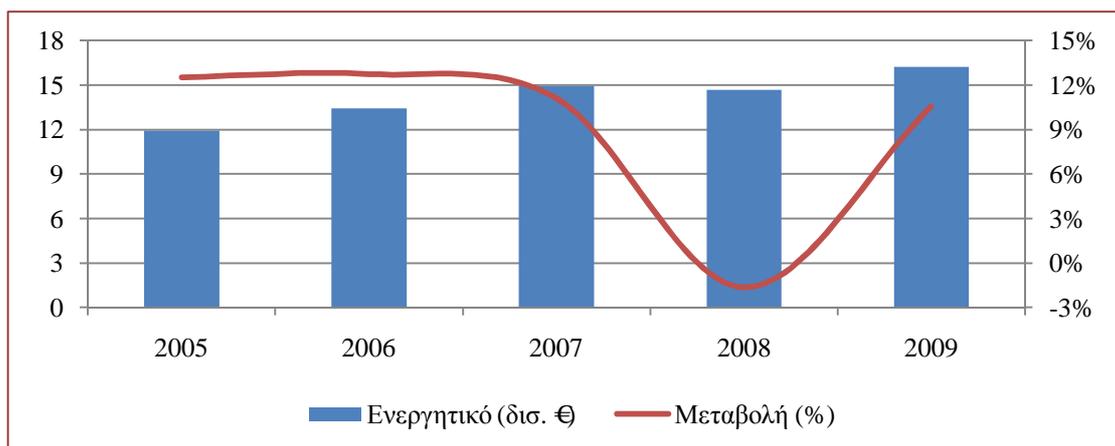
Γράφημα 14: ΑΕΠ και παραγωγή ασφαλιστρών (εκατ. €)

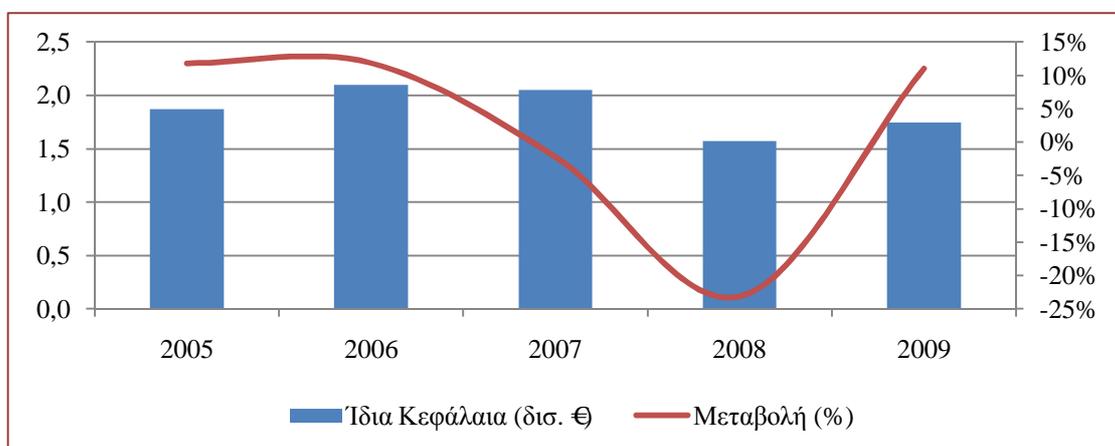
3.1.3 Ενεργητικό και Ίδια Κεφάλαια

Σε όλα τα χρόνια από το 2005 ως το 2009, με εξαίρεση το 2008, παρατηρήθηκαν μεγάλες αυξήσεις στο συνολικό Ενεργητικό των ασφαλιστικών επιχειρήσεων. Αντιθέτως, τα Ίδια Κεφάλαια γνώρισαν μεγάλη μεταβλητότητα. Ενώ μέχρι και το 2007 αυξάνονταν ή παρέμεναν σταθερά, το 2008 γνώρισαν μεγάλη μείωση η οποία εν μέρει αντισταθμίστηκε από την αύξηση τους το 2009.

Γράφημα 15: Ενεργητικό 2005-2009

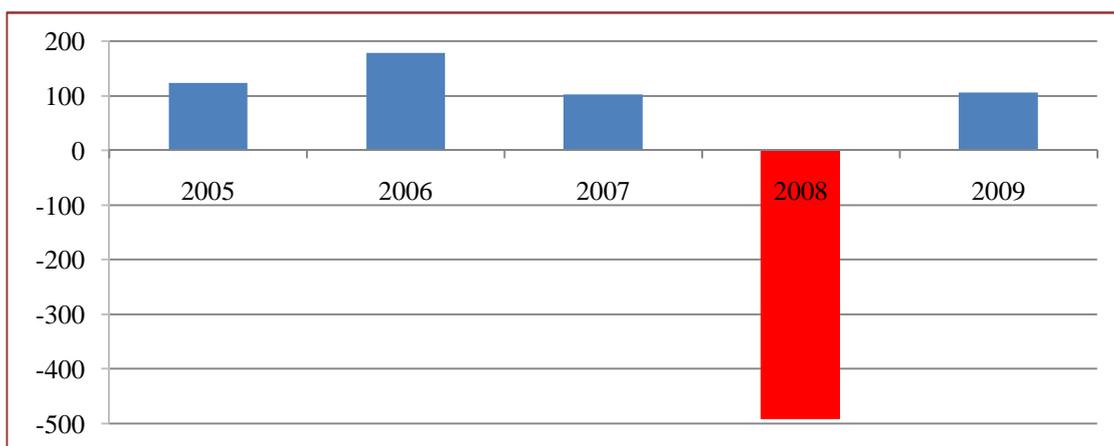
Γράφημα 16: Ίδια κεφάλαια 2005-2009

3.1.4 Κέρδη (προ φόρων)

Τα κέρδη (προ φόρων) των ασφαλιστικών επιχειρήσεων παρουσίασαν μεγάλη συσχέτιση με τη δυναμική του οικονομικού περιβάλλοντος. Τις χρονιές οι οποίες προηγήθηκαν της χρηματοπιστωτικής κρίσης, οι επιχειρήσεις κατέγραφαν συνολικά κέρδη άνω των 100 εκατ. € ετησίως. Το 2008, οι ασφαλιστικές επιχειρήσεις κατέγραψαν συνολικά ζημίες (προ φόρων) 492 εκατ. € Το 2009, επέστρεψαν στην κερδοφορία.

Γράφημα 17: Κέρδη προ φόρων (εκατ. €)

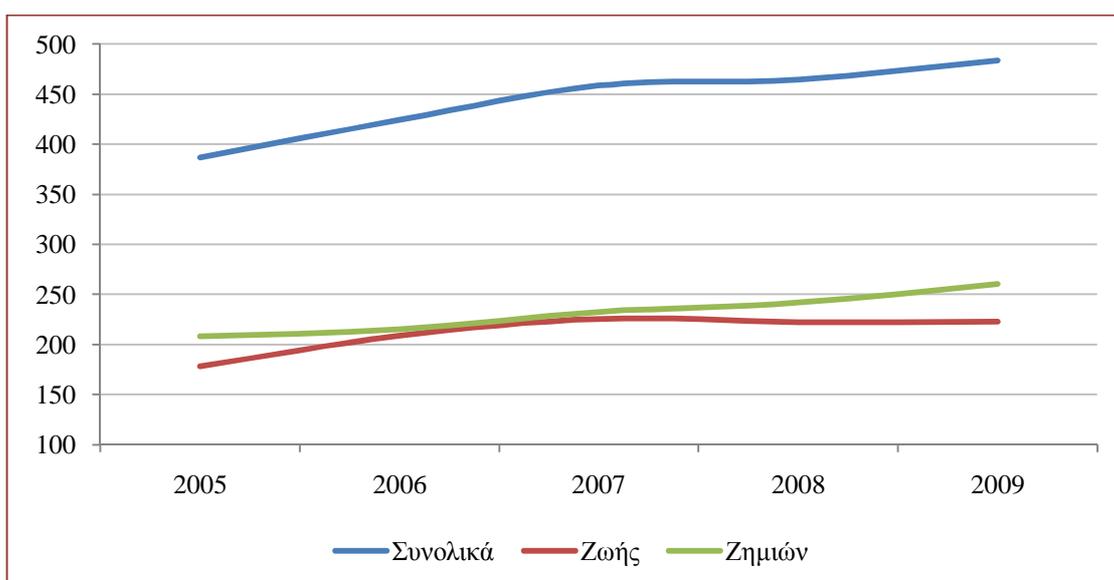

3.2 Η πορεία των δεικτών

3.2.1 Κατά κεφαλήν ασφάλιστρα

Η μέση κατά κεφαλήν δαπάνη για ασφάλιση αυξήθηκε στην Ελλάδα κατά τη διάρκεια της τελευταίας πενταετίας. Τα κατά κεφαλήν ασφάλιστρα ήταν περίπου 390 € το 2005 κι έφτασαν πάνω από 480 € το 2009. Τα κατά κεφαλήν ασφάλιστρα των ασφαλίσεων κατά Ζημιών κινήθηκαν ανοδικά όλη την πενταετία, ενώ των ασφαλίσεων Ζωής σημείωσαν άνοδο την περίοδο πριν την κρίση (2005-2007) από τα 180 € στα 225 € και στη συνέχεια μειώθηκαν στο επίπεδο των 220 € μέχρι το 2009.

Γράφημα 18: Μέσο κατά κεφαλήν ασφάλιστρο (€)

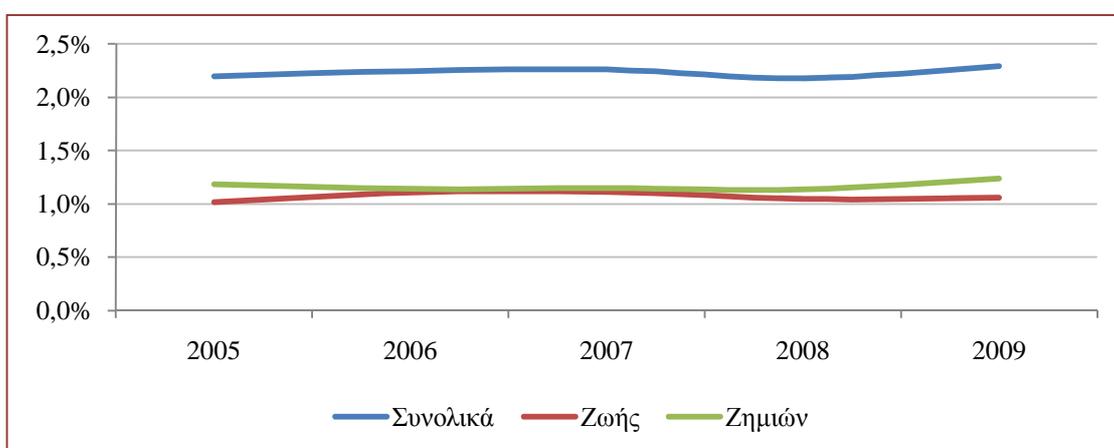

3.2.2 Ασφαλιστική διείσδυση

Η ασφαλιστική διείσδυση, δηλαδή η αναλογία της παραγωγής ασφαλιστρών προς το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (ΑΕΠ), είχε ελαφρώς αυξητική τάση από το 2,2% του ΑΕΠ το 2005 στο 2,3% το 2009. Διαπιστώθηκε μία ελαφρά κάμψη το 2008 με παράλληλη υποχώρηση του δείκτη ελαφρώς κάτω από το 2,2% του ΑΕΠ.

Ο δείκτης των ασφαλίσεων κατά ζημιών έμεινε σταθερός σε τιμές γύρω από το 1,15% με εξαίρεση τη σχετικά μεγάλη άνοδο η οποία παρουσιάστηκε το 2009 όταν ανήλθε στο 1,24%. Στις ασφαλίσεις Ζωής, υπήρξε μεγάλη αύξηση από το 1 στο 1,1% το 2006, τιμή στην οποία παρέμεινε και το 2007. Στη συνέχεια παρατηρήθηκε μείωση του δείκτη το 2008 στο 1,05% και σταθεροποίηση του το 2009 στην ίδια τιμή.

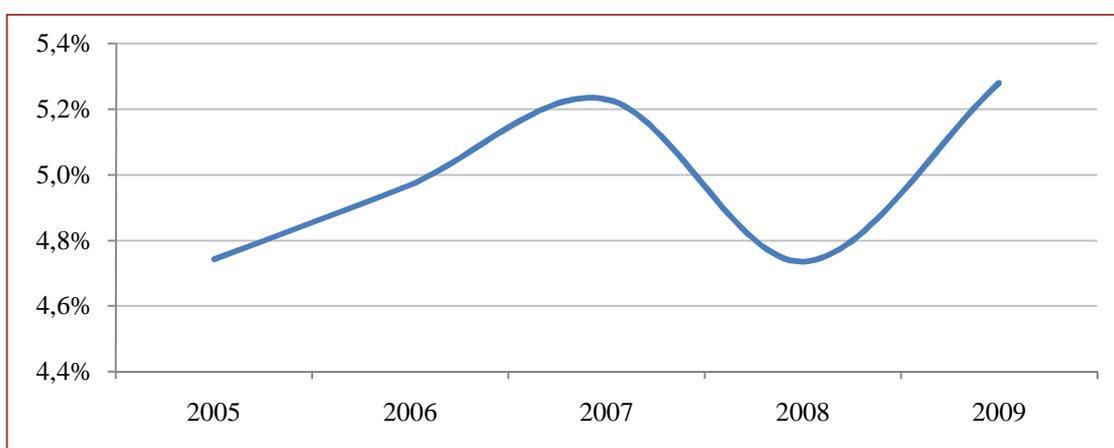
Γράφημα 19: Παραγωγή ασφαλιστρών προς ΑΕΠ

3.2.3 Επενδύσεις προς ΑΕΠ

Ένας ακόμη τρόπος μέτρησης της διείσδυσης της Ιδιωτικής ασφάλισης στην οικονομία είναι η αναλογία των επενδύσεων των ασφαλιστικών επιχειρήσεων προς το ΑΕΠ. Υπήρξε σταθερή αύξηση του μεγέθους από το 2005 στο 2007, στο 5,2% του ΑΕΠ. Υπήρξε μείωση στο 4,7% το 2008 και επανήλθε στο 5,3% το 2009.

Γράφημα 20: Ποσοστό επενδύσεων προς ΑΕΠ

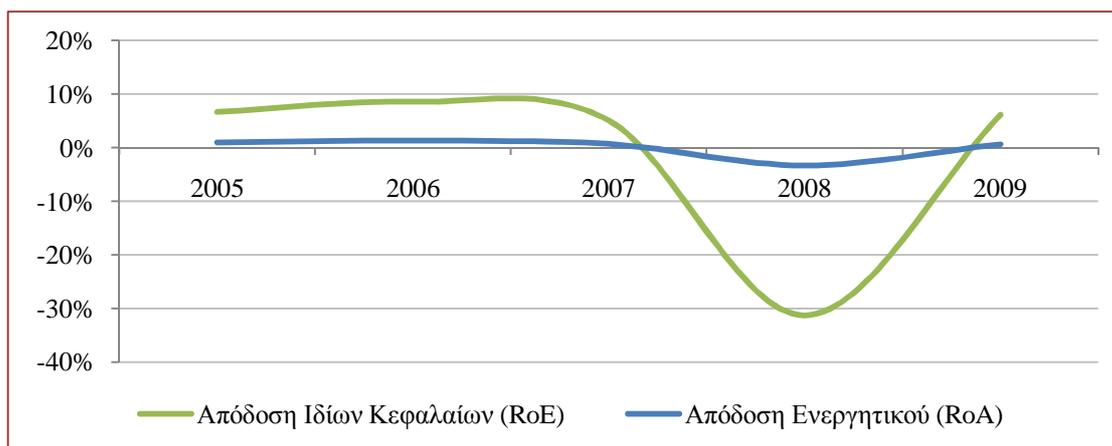

3.2.4 Απόδοση Ενεργητικού και Ιδίων κεφαλαίων

Συνολικά, το 2009 οι αποδόσεις των ασφαλιστικών επιχειρήσεων επανήλθαν περίπου στα προ 2008 επίπεδα⁷. Πριν το 2008, η απόδοση του Ενεργητικού (RoA) ήταν κοντά στο 1% και μετά από την πτώση του στο -3,5% κατά το 2008, επέστρεψε στο 0,7% το 2009.

Παρομοίως, η απόδοση των Ιδίων κεφαλαίων (RoE) ήταν θετική πριν το 2008 και μάλιστα είχε φτάσει στο 8,5% το 2006. Κατά τη διάρκεια του 2008, έπεσε στο -31,3% αλλά επέστρεψε στο 6,1% το 2009.

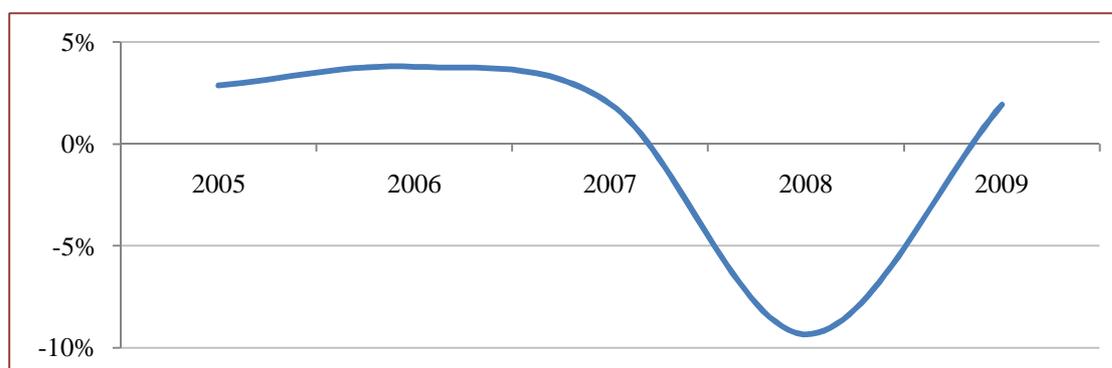
Γράφημα 21: Απόδοση Ενεργητικού και Ιδίων κεφαλαίων

3.2.4 Περιθώριο κέρδους

Τα έτη 2005 ως 2007, οι ασφαλιστικές επιχειρήσεις λειτουργούσαν απολαμβάνοντας περιθώριο κέρδους (προ φόρων)⁸ το οποίο κυμαινόταν από 2% ως 4%. Το 2008, το συγκεκριμένο μέγεθος πήρε αρνητική τιμή κι έφτασε το -9,4% ενώ το 2009 οι ασφαλιστικές επιχειρήσεις πέτυχαν να επαναφέρουν το μέγεθος σε θετική τιμή (1,9%) αλλά σε χαμηλότερο επίπεδο από το αντίστοιχο των προηγούμενων ετών.

Γράφημα 22: Περιθώριο κέρδους

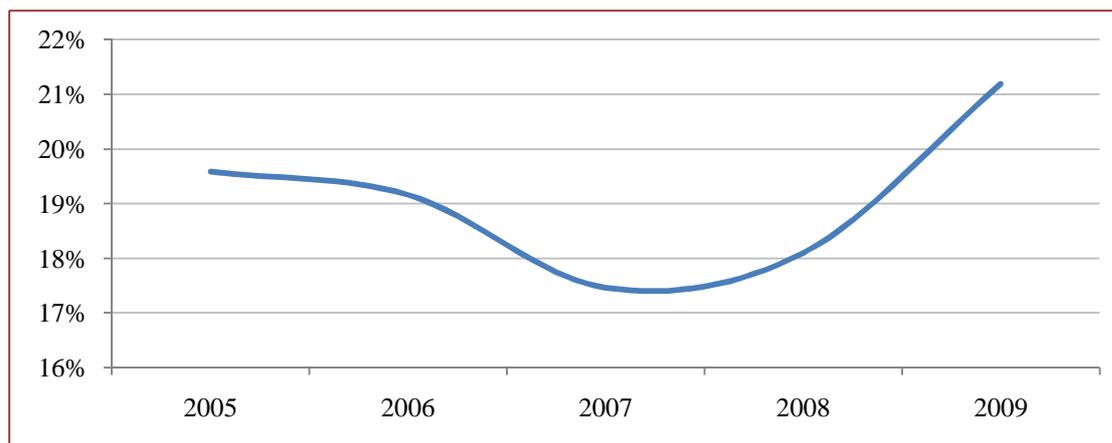
⁷ Στην παρούσα μελέτη, η απόδοση του Ενεργητικού υπολογίζεται ως Κέρδη (προ φόρων) προς Ενεργητικό. Ομοίως, η απόδοση των Ιδίων κεφαλαίων υπολογίζεται ως Κέρδη (προ φόρων) προς Ίδια κεφάλαια.

⁸ Στην παρούσα μελέτη, το Περιθώριο κέρδους υπολογίζεται ως η αναλογία των Κερδών (προ φόρων) προς την Παραγωγή ασφαλίσεων.

3.2.5 Ποσοστό χρεωστών ασφαλιστών

Το ποσοστό χρεωστών ασφαλιστών⁹ αποτελεί δείκτη της ρευστότητας της οποίας απολαμβάνει η ασφαλιστική αγορά. Μέχρι το 2007, το μέγεθος μειώνεται, ένδειξη του ότι οι ασφαλισμένοι αλλά και οι ασφαλιστικοί διαμεσολαβητές εξοφλούν τις υποχρεώσεις τους με όλο και μεγαλύτερη ταχύτητα. Κατά τη διάρκεια του 2008 και ακόμη πιο έντονα κατά τη διάρκεια του 2009, ο δείκτης γνώρισε μεγάλη άνοδο μέχρι και το 21,2%. Αυτό αποτελεί σημάδι ότι η έλλειψη ρευστού στην αγορά εν γένει επηρέασε και την ασφαλιστική αγορά.

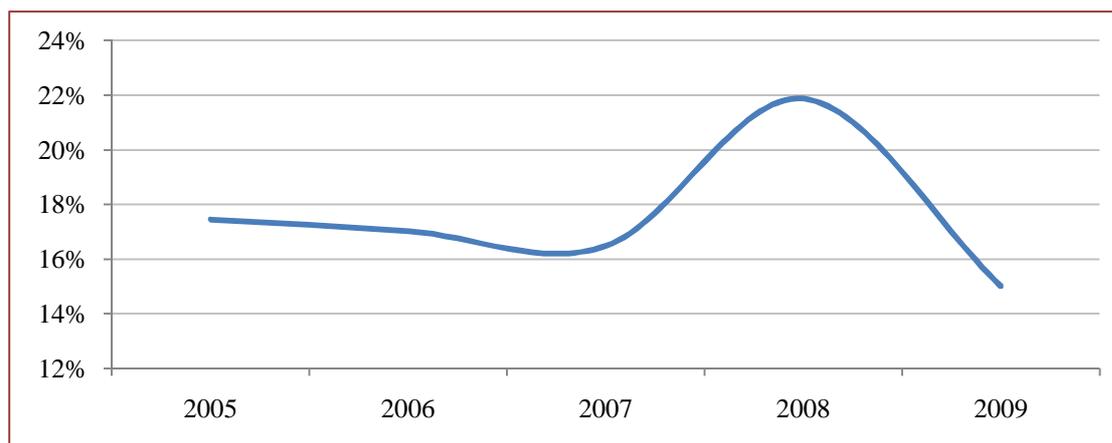
Γράφημα 23: Ποσοστό χρεωστών ασφαλιστών

3.2.6 Κόστος πρόσκτησης εργασιών

Το μέσο κόστος πρόσκτησης εργασιών¹⁰ κινούνταν πτωτικά μέχρι το 2007 όπου έφτασε το 16,5%. Το 2008 διαπιστώθηκε πολύ μεγάλη αύξηση του μεγέθους στο 21,9% αλλά στη συνέχεια επέστρεψε στο 15% το 2009.

Γράφημα 24: Κόστος πρόσκτησης εργασιών

⁹ Το μέγεθος υπολογίζεται ως η αναλογία των Χρεωστών ασφαλιστών (πραγματοποιηθείσες πωλήσεις αλλά μη εξοφλημένες) προς την Παραγωγή ασφαλιστών.

¹⁰ Αποτελεί την αναλογία των εξόδων των οποίων πραγματοποιεί μία ασφαλιστική επιχείρηση για να αποκτήσει εργασίες (προμήθειες ασφαλιστικών διαμεσολαβητών και συναφή έξοδα) προς την παραγωγή ασφαλιστών.

Βιβλιογραφικές αναφορές

ΕΑΕΕ, 2010. *Αποζημιώσεις 2009*, Διαθέσιμο στο:
<http://www.eaee.gr/cms/uploads/oikmel-indemnities2009gr.pdf>.

ΕΑΕΕ, 2010. *Επισκόπηση με Αριθμοδείκτες 2009*, Διαθέσιμο στο:
<http://www.eaee.gr/cms/uploads/oikmel-ratios2009gr.pdf>.

ΕΑΕΕ, 2010. *Οικονομικά αποτελέσματα 2009*, Διαθέσιμο στο:
<http://www.eaee.gr/cms/uploads/oikmel-companies2009gr.pdf>.

ΕΑΕΕ, 2010. *Παραγωγή ασφαλιστρών 2009*, Διαθέσιμο στο:
<http://www.eaee.gr/cms/uploads/Premium2009Report.pdf>.

Ελληνική Στατιστική Αρχή, 2010. *Δελτίο τύπου σχετικά με το ΑΕΠ 2010*, Διαθέσιμο στο: http://www.statistics.gr/portal/page/portal/ESYE/PAGE-themes?p_param=A0704&r_param=SEL84&y_param=2010_03&mytabs=0.

ΕΠΕΙΑ, 2010. *Παραγωγή ασφαλιστρών και Αποζημιώσεις 2009*, Αθήνα.

Eastern Economic Association, 2004. *Remarks by Governor Ben S. Bernanke*. Ουάσινγκτον, ΗΠΑ, 20 Φεβρουαρίου 2004.

CEA, 2010. *European Insurance in Figures, CEA Statistics No 42*, Brussels.

European Commission, 2009. *Economic Crisis in Europe: Causes, Consequences and Responses*, Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities.

Eurostat, 2011. *Real GDP growth rate* Διαθέσιμο στο:
<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&plugin=1&language=en&pcode=tsieb020>.

Swiss Re, 2010. *Sigma No 2/2010*, Zurich.

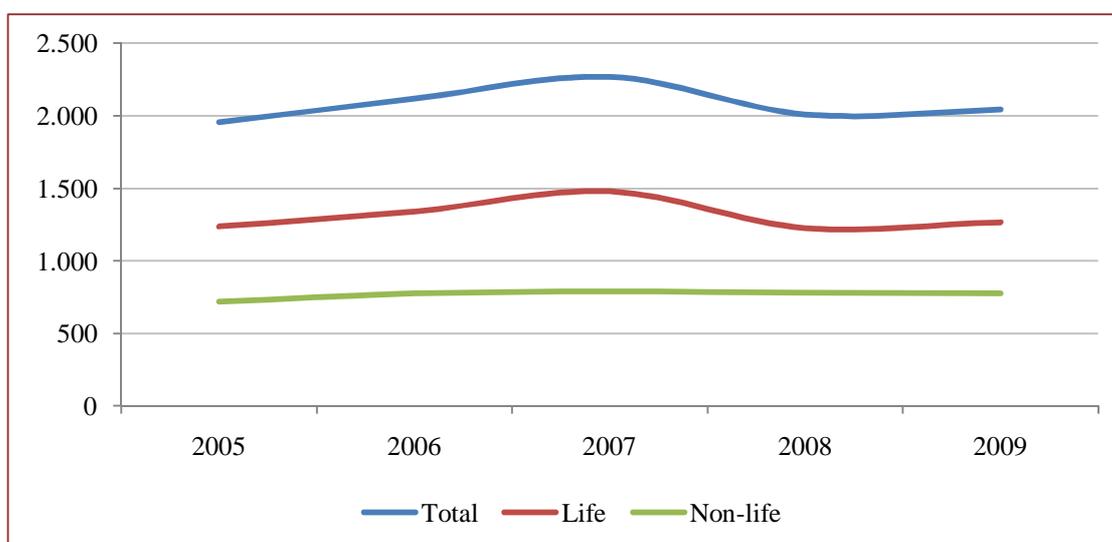
Appendix: Executive Summary

The financial crisis, which originated from the USA and quickly spread to Europe and the rest of the world, started after a sharp fall in the real estate prices. Cause of the crisis was the rapid credit expansion in an environment of low interest rates. Also, during the same period of time, it was observed that complex and poorly rated financial products were used, whose structure was characterised by a lack of transparency. At the same time, the banks grew in size and interdependency.

The crisis impacted negatively on the asset prices and the credit expansion, mainly in the countries where the sectors of financial services, construction and export activities were developed.

After the crisis, economic recession, unemployment and illiquidity issues caused many businesses of the financial sector to face intense problems which forced some of them to go bankrupt. The coordinated action of international organisations, governments and central banks limited the effects of the financial crisis but the recession that followed forced the European countries to adopt fiscal austerity programs.

Premium per capita, EU-27

In the European insurance market, it was observed that premium rapidly decreased in 2008 and that it stabilised in 2009. Life insurance premium were decreased in 2008 while Non-life premium decreased in 2009. In particular, motor insurance premium decreased for two years in a row, 2008 and 2009. Premium per capita in Life insurance of 2008 returned to 2005 level while the corresponding value in Non-life did not significantly change.

In Greece, premium stopped growing at the pre-2007 pace and grew by 2-4% in 2008 and 2009. Life insurance, which rapidly grew before 2007, decreased in 2008 and stabilised in 2009. On the contrary, Non-life insurance continued growing at a pace of 4-8% without being

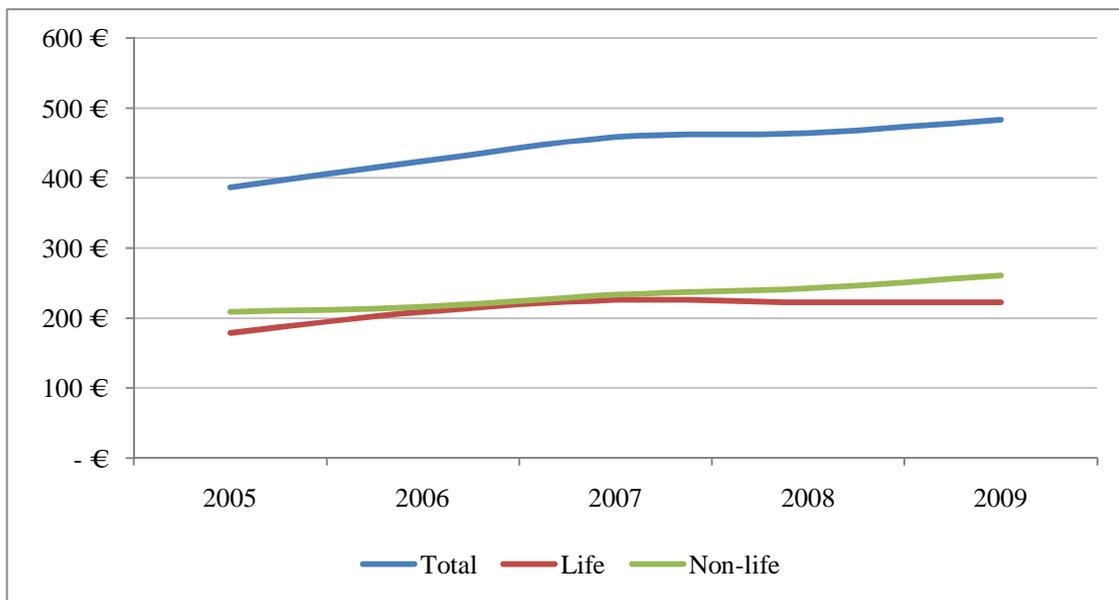
influenced by the environment. Certainly, this should be attributed to the motor insurance premium growth (about 15% in 2009).

While the effects of the financial crisis were profound in the premium production, it was not the same with the paid claims, which continuously grew at an annual rate of 6-12%.

At the same time (2008), important financial figures were decreased, such as Assets (-2.5%), Equity (-25%) and pre-tax outcome (losses of 480 million €).

Average premium per capita grew during the last five year period driven by Life insurance growth until 2007 and Non-life insurance after 2007. The proportion of investments to GDP grew from 4,8% in 2005 to over 5,2% in 2007. The ratio fell sharply in 2008 but returned at an even larger value in 2009.

Premium per capita, Greece

The availability of liquidity allowed the ratio of premium debtors to premium to continuously fall until 2007 but the illiquidity issues that emerged then shot the ratio at a much higher level.

It should be noted that Private insurance has the potential to grow when the economic growth is restored.

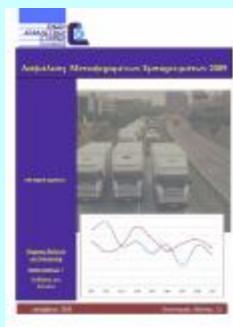

ΕΚΔΟΣΕΙΣ - ΜΕΛΕΤΕΣ

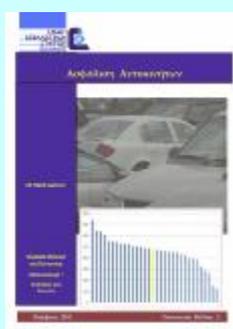
ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΜΕΛΕΤΩΝ ΚΑΙ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗΣ

ΕΝΩΣΗ ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΩΝ ΕΤΑΙΡΙΩΝ ΕΛΛΑΔΟΣ

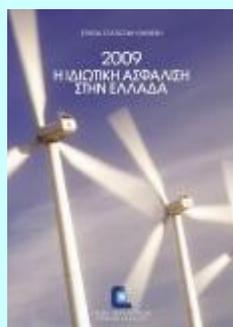
12. Ασφάλιση Μεταφερομένων εμπορευμάτων 2009

<http://www.eaee.gr/cms/uploads/oikmel-cargo2009gr.pdf>

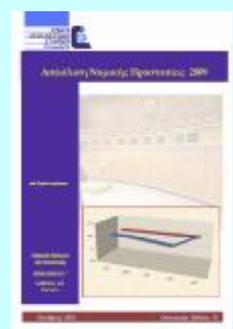
11. Ασφάλιση Αυτοκινήτων

<http://www.eaee.gr/cms/uploads/oikmel-motor2009gr.pdf>

Ετήσια Στατιστική Έκθεση 2009

<http://www.eaee.gr/cms/uploads/AnnualReport2009.pdf>

10. Ασφάλιση Νομικής Προστασίας

<http://www.eaee.gr/cms/uploads/oikmel-legalexpenses2009gr.pdf>

9. Αερομεταφορές στην Ελλάδα

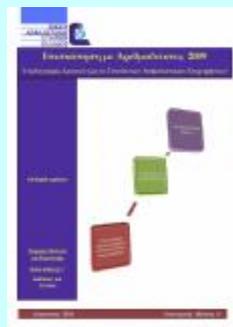
<http://www.eaee.gr/cms/uploads/oikmel-aircargogr.pdf>

ΕΚΔΟΣΕΙΣ

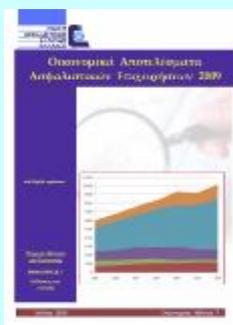
ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΜΕΛΕΤΩΝ ΚΑΙ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗΣ

ΕΝΩΣΗ ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΩΝ ΕΤΑΙΡΙΩΝ ΕΛΛΑΔΟΣ

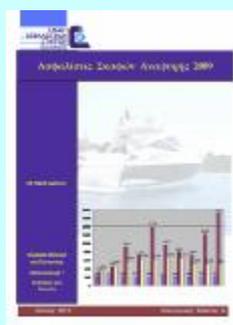
8. Επισκόπηση με Αριθμοδείκτες 2009

<http://www.eae.gr/cms/uploads/oikmel-ratios2009gr.pdf>

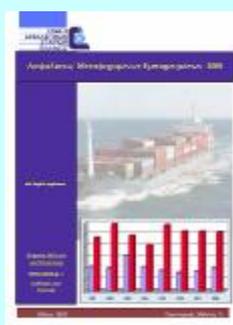
7. Οικονομικά Αποτελέσματα 2009

<http://www.eae.gr/cms/uploads/oikmel-companies2009gr.pdf>

6. Ασφάλιση Σκαφών Αναψυχής 2009

<http://www.eae.gr/cms/uploads/oikmel-companies2009gr.pdf>

5. Ασφάλισης Μεταφερομένων Εμπορευμάτων 2008

<http://www.eae.gr/cms/uploads/oikmel-cargo2008gr.pdf>

4. Ασφάλισης Πληρωμάτων Πλοίων 2009

<http://www.eae.gr/cms/uploads/oikmel-crewInsurance2009gr.pdf>

Ε.Α.Ε.Ε. – Υπηρεσία Μελετών και Στατιστικής

H.A.I.C. – Research and Statistics Department

Ιωάννης Φασόης +30 2103334104 fasois@eae.gr
Κωνσταντίνος Σταθόπουλος +30 2103334109 cstathopoulos@eae.gr

Ένωση Ασφαλιστικών Εταιριών Ελλάδος

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ 10 • 105 57 ΑΘΗΝΑ • ΤΗΛ. 210 3334100 • e-mail: info@eae.gr